

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА**

ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Кафедра міжнародних відносин
Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»

Освітня програма 291.00.02 «Регіональні студії»

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему:

**ПОЛІТИЧНА ПОЛЯРИЗАЦІЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПАРТІЙНОЇ
СИСТЕМИ ФРАНЦІЇ ПІСЛЯ 2022 РОКУ**

Студента 4 курсу денної форми навчання

Сисоєва Віталія Владиславовича

Науковий керівник:

Кандидат політичних наук,

доцент кафедри міжнародних відносин

Караваєв В.С.

Київ – 2026

ЗМІСТ

ЗМІСТ	1
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1.....	8
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ПОЛІТИЧНОЇ ПОЛЯРИЗАЦІЇ ТА ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ	8
1.1. Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження .	8
1.2. Понятійно-категоріальний апарат та методи дослідження	13
РОЗДІЛ 2.....	18
ПОЛІТИЧНА ПОЛЯРИЗАЦІЯ ФРАНЦІЇ ПІСЛЯ 2022 Р.	18
2.1 Електоральні цикли 2022 р. як детермінанта системних змін	18
2.2. Соціально-економічні та ідеологічні фактори поглиблення суспільних розколів	33
2.3. Територіальний поділ «місто–периферія» та електоральна поляризація у Франції після 2022 р.....	35
РОЗДІЛ 3.....	38
ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ФРАНЦІЇ (2022-2026)...	38
3.1. Еволюція центристського блоку: від руху «En Marche» до партії «Renaissance».....	38
3.2. Консолідація крайніх правих (Rassemblement National)	42
3.3. Перебудова лівого табору (NUPES: успіхи та кризи)	47
3.4. Зменшення впливу традиційних партій (Les Républicains та Parti socialiste) 2022–2025.....	52

3.5. Вибори 2024–2025 рр. та їхній вплив на партійну конкуренцію	56
3.6. Муніципальні вибори у Франції 2026 р. та трансформація локальних електоральних карт у контексті політичної кризи 2024–2025 років	61
3.7. Президентська кампанія 2027 р. в умовах трансформації Франції ...	66
РОЗДІЛ 4.....	72
НАСЛІДКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ФРАНЦІЇ ...	72
4.1. Криза парламентської більшості та інституційна нестабільність французьких урядів.....	72
4.2. Формування міноритарних моделей управління та прагматизація коаліцій	77
4.3. Ризики радикалізації та дефіцит політичної довіри в французькому суспільстві	81
ВИСНОВКИ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ.....	89

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ARCOM — Autorité de régulation de la communication audiovisuelle et numérique (Регуляторний орган у сфері аудіовізуальної комунікації та цифрових технологій)

CEVIPOF — Centre de recherches politiques de Sciences Po (Центр політичних досліджень Sciences Po)

EELV — Europe Écologie – Les Verts (Європейська екологія – Зелені)

Ensemble! — Коаліція центристських сил навколо Емманюеля Макрона («Разом!»)

Fondapol — Fondation pour l'innovation politique (Фонд політичних інновацій)

GAL-TAN — Green/Alternative/Libertarian Traditional/Authoritarian/Nationalist (культурна вісь «зелений/альтернативний/лібертаріанський — традиційний/авторитарний/націоналістичний»)

INSEE — Institut national de la statistique et des études économiques (Національний інститут статистики та економічних досліджень Франції)

LFI — La France Insoumise («Непокірна Франція»)

LR — Les Républicains («Республіканці»)

LREM — La République En Marche (попередня назва партії Макрона)

MoDem — Mouvement Démocrate (Демократичний рух)

NFP — Nouveau Front Populaire (Новий народний фронт)

NUPES — Nouvelle Union Populaire Écologique et Sociale (Новий народний екологічний та соціальний союз)

PCF — Parti Communiste Français (Французька комуністична партія)

PS — Parti Socialiste (Соціалістична партія)

RE / Renaissance Renaissance — (центристська партія Емманюеля Макрона, колишня LREM)

RN — Rassemblement National (Національне об'єднання)

Reconquête — Партія Еріка Земмура («Реконкіста»)

Dalton's polarization index — Індекс Далтона (індекс ідеологічної поляризації партійної системи)

ВСТУП

Актуальність теми визначається глибокими та системними змінами політичної системи Франції, які розпочалися після президентських і парламентських виборів 2022 р.. Протягом цього часу Франція перейшла від стабільної біполярної моделі партійної конкуренції, що визначала більшість десятиліть П'ятої республіки, до фрагментованої триполярної системи, у якій сформувалися три чіткі політичні полюси: центристський блок Президента Емануеля Макрона; радикально-лівий блок навколо NUPES/NFP (остаточний розпад іще триває, але перші показники вказують на суттєву внутрішню напругу між «Непокірною Францією» та лівими членами); і помітно посилений Національний об'єднання (RN), очолюваний Марін Ле Пен та Жорданом Барделлою.

Ці процеси відбуваються на тлі загальноєвропейської кризи традиційних політичних інститутів, зростання популізму, посилення ідеологічної та афективної поляризації суспільства, падіння довіри громадян до демократичних інститутів і швидкої фрагментації медійного простору під впливом соціальних мереж. Особливого значення проблема набуває у контексті підготовки до президентських виборів 2027 р., результати яких можуть кардинально змінити не лише внутрішньополітичний курс Франції, але й її роль у Європейському Союзі та трансатлантичній спільноті. Таким чином, вивчення політичної поляризації та трансформації партійної системи Франції має важливе наукове, суспільно-політичне та загальноєвропейське значення.

Об'єктом дослідження є політична система Французької Республіки в умовах трансформації моделі партійної конкуренції у 2022-2026 рр.

Предметом дослідження є чинники та механізми політичної поляризації, динаміка переходу до триполярної партійної системи та їхній вплив на функціонування владних інститутів Французької Республіки після 2022 р. **Метою** роботи є комплексний аналіз трансформації політичної системи Франції під впливом посилення політичної поляризації в період 2022–2026 років.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

- розкрити сутність політичної поляризації як наукової категорії та проаналізувати її основні виміри (ідеологічний, емоційний та соціальний);
- дослідити причини та механізми посилення політичної поляризації в сучасних демократіях і зокрема у Франції;
- проаналізувати роль виборчої системи та еволюцію французької партійної системи від біполярної моделі до фрагментованої триполярності;
- охарактеризувати основні прояви політичної поляризації та трансформацію політичних блоків після виборів 2022 р.;
- виявити та проаналізувати наслідки триполяризації для інституційної стабільності П'ятої Республіки, зокрема кризи урядів меншості, прагматизацію коаліцій та ризики для функціонування демократії.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з 2022 по 2026 рік включно, з особливим акцентом на події після президентських і парламентських виборів 2022 р., парламентську кризу 2024–2025 років та муніципальні вибори 2026 р.. Територіальні межі дослідження обмежуються Французькою Республікою.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні наукового розуміння механізмів політичної поляризації в умовах сучасних європейських демократій та специфіки кризи представницької демократії в триполярній партійній системі. Практичне значення роботи визначається можливістю використання її результатів для прогнозування політичного розвитку Франції, підготовки рекомендацій щодо адаптації інститутів П'ятої Республіки до нових реалій, а також для порівняльного аналізу подібних процесів в інших країнах Європейського Союзу.

Структура роботи відповідає поставленій меті та завданням. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних

джерел і літератури. Перший розділ присвячено теоретичним і методологічним засадам вивчення політичної поляризації та трансформації партійних систем. Другий розділ аналізує політичну поляризацію Франції після виборів 2022 р.. У третьому розділі розглядається трансформація політичної системи в період 2022–2025 років, включаючи еволюцію партійних блоків та муніципальні вибори 2026 р.. Четвертий розділ присвячено наслідкам зазначених трансформацій для інституційної стабільності та перспектив французької демократії. Робота налічує 100 сторінок тексту та опрацьовано 78 джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ПОЛІТИЧНОЇ ПОЛЯРИЗАЦІЇ ТА ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ

1.1. Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження

У сучасній політичній науці поняття політичної поляризації посідає одне з центральних місць. Воно відображає процес посилення розбіжностей у суспільстві, що призводить до зменшення простору для політичних компромісів, зростання протистояння між акторами та ускладнення функціонування демократичних інститутів. Поляризація не є однорідним феноменом: науковці виділяють кілька її вимірів, серед яких найчастіше розглядаються ідеологічна, емоційна (афективна) та соціальна поляризація. Ці типи часто взаємодіють і посилюють один одного, особливо в умовах трансформації партійних систем європейських країн, зокрема Франції після 2022 р., де спостерігається фрагментація політичного ландшафту з посиленням ролі радикальних сил¹.

Поляризація в широкому сенсі описує розділення думок і групових приналежностей. Коли рівень поляризації зростає, крайні позиції набувають більшої ваги, а помірковані (центристські) погляди поступово стираються. Це явище може проявлятися на рівні еліт (політичні партії, лідери), на рівні мас (електорат, громадяни) або в суспільстві загалом. Важливо підкреслити, що поляризація - це не завжди негативне явище. Помірний її рівень є нормальним елементом демократичного процесу: він стимулює політичну участь, прояснює позиції партій і сприяє включенню різних соціальних груп у дебати. Повна відсутність поляризації, навпаки, могла б означати застій і сильну консервативну інерцію, за якої будь-який соціальний прогрес став би неможливим.

---

¹ Dolez B. Le scrutin uninominal majoritaire à deux tours, pilier de la Ve République ?. URL: <https://www.vie-publique.fr/parole-dexpert/295985-le-scrutin-uninominal-majoritaire-deux-tours-par-bernard-dolez> (дата звернення: 08.05.2026).

Однак надмірна поляризація несе значні ризики: вона ускладнює досягнення консенсусу, паралізує роботу інституцій, знижує рівень довіри до політичної системи, посилює популізм і може сприяти антидемократичним тенденціям. У контексті Франції після президентських і парламентських виборів 2022 р., коли Національне об'єднання (RN), «Непокірна Франція» (LFI) та центристський блок президента Макрона утворили триполюсну систему, розуміння різних типів поляризації набуває особливої актуальності².

Ідеологічна поляризація є одним із найбільш класичних і вивчених вимірів. Вона полягає в зростанні розбіжностей у політичних позиціях між партіями та виборцями вздовж ліво-правого спектра. За визначенням Вінченцо Емануеле та Бруно Маріно (2024), ідеологічна поляризація партійної системи - це «розсіювання (дисперсія) партій уздовж ідеологічного ліво-правого виміру». Цей процес може стосуватися як загального ліво-правого континууму, так і конкретних підвимірів: економічного (роль держави в економіці) або культурного (GAL-TAN: зелений/альтернативний/лібертаріанський versus традиційний/авторитарний/націоналістичний)³.

Для вимірювання ідеологічної поляризації широко використовується індекс Далтона (Dalton's polarization index). Формула індексу враховує не лише ідеологічні позиції партій (зазвичай за шкалою 0–10), але й їхню електоральну вагу (частку голосів або мандатів):

$$P = \sqrt{ \left[\sum (v_i \times ((LR_i - \bar{LR})/5)^2) \right] }$$

---

² Ehrhard T. Sérénade ou requiem pour la proportionnelle ? Une conception doublement utilitariste de la réforme du mode de scrutin (2/2) Par Thomas Ehrhard JP blog. URL: <https://blog.juspoliticum.com/2020/09/18/serenade-ou-requiem-pour-la-proportionnelle-une-conception-doublement-utilitariste-de-la-reforme-du-mode-de-scrutin-2-2-par-thomas-ehrhald/> (дата звернення: 09.04.2026).

³ Bergougnous G. « Le mode de scrutin majoritaire aux élections législatives », par Georges Bergougnous - Fondation Charles de Gaulle. URL: <https://www.charles-de-gaulle.org/blog/2022/04/13/le-mode-de-scrutin-majoritaire-aux-elections-legislatives-par-georges-bergougnous/> (дата звернення: 09.04.2026).

де:

- v_i – частка голосів (або мандатів) партії i ,
- LR_i – ідеологічна позиція партії i на шкалі від 0 (крайні ліві) до 10 (крайні праві),
- $L\bar{R}$ – середньозважена ідеологічна позиція всієї партійної системи.

Дослідження Емануеле та Маріно (2024), яке охоплює 398 виборів у 20 країнах Західної Європи з 1945 по 2021 рік, демонструє, що після відносної стабільності в повоєнний період ідеологічна поляризація партійних систем почала зростати з 2000-х років, особливо помітно в 2010-х. Середнє зростання становить близько 0,5 пункту порівняно з «золотою добою» 1960-х. Головним драйвером цього процесу є не радикалізація основних (mainstream) партій, чия ідеологічна відстань залишається стабільною (близько 3,2 пункти), а переміщення електоральної підтримки від поміркованих центристських сил до партій-челленджерів (радикальні ліві та праві популісти), які займають позиції на відстані 7–8 пунктів від центру. У Франції цей тренд особливо виразний після 2022 р. через посилення RN і LFI.

С. В. Вебстер та А. І. Абрамовіц (2017)⁴ доповнюють цей аналіз, показуючи, що ідеологічна поляризація має глибокі корені в конкретних політичних питаннях, насамперед у ставленні до ролі держави в соціальному забезпеченні. Автори доводять, що зростання ідеологічної узгодженості позицій виборців безпосередньо впливає на їхні емоційні оцінки протилежної сторони.

Емоційна, або афективна, поляризація (polarisation affective) відрізняється від ідеологічної тим, що стосується не стільки змісту політичних поглядів, скільки емоційного ставлення до опонентів. За визначенням Даніеля Сараги (2025), афективна поляризація проявляється в позитивних почуттях до

---

⁴ Webster S. W., Abramowitz A. I. The Ideological Foundations of Affective Polarization in the U.S. Electorate. URL: <http://www.stevenwebster.com/affective.pdf>.

власної політичної групи («своїх») та негативних - до протилежних груп («чужих»). Це може включати неприязнь, гнів, страх або недовіру.

Найпоширенішим інструментом вимірювання є шкала термометра почуттів (*feeling thermometer*) від 0 до 100°, де оцінки нижче 50° свідчать про негативне ставлення. Додатково використовуються запитання на кшталт «Чи запросили б ви представника іншої партії на вечерю?» або аналіз тону повідомлень у соціальних мережах.

Вебстер та Абрамовіц (2017)⁵ важливим чином показують, що афективна поляризація не є лише «трибальною» або чисто ідентифікаційною, як іноді стверджують інші автори. Навпаки, вона має міцні ідеологічні основи. Чим більша ідеологічна відстань між виборцями щодо фундаментальних питань (роль уряду, соціальна політика), тим сильніша емоційна ворожість. Експериментальні дані авторів підтверджують причинно-наслідковий зв'язок: коли респондентам пропонували кандидата з «екстремальними» ідеологічними позиціями, їхні позитивні оцінки протилежної партії значно падали.

Сарага (2025)⁶ зазначає, що в Європі афективна поляризація зростає помірно. У Франції цей ріст є помітним, але менш драматичним, ніж у США, де показники подвоїлися з 1980 по 2020 рік. У Німеччині, навпаки, афективна поляризація навіть знизилася.

Соціальна поляризація (*polarisation sociale*) виходить за межі суто політичної сфери і стосується розділення суспільства за соціальними ідентичностями та просторовими характеристиками. Едмон Претечей (Préteceille, 2003) у класичній роботі про регіон Іль-де-Франс детально аналізує

---

⁵ Webster S. W., Abramowitz A. I. The Ideological Foundations of Affective Polarization in the U.S. Electorate. URL: <http://www.stevenwebster.com/affective.pdf>.

⁶ France: Political Developments and Data for 2022. Political Data Yearbook. Cambridge Core. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/political-data-yearbook/article/france-political-developments-and-data-for-2022/B92792737193A5BCE7111EE32D7D3752> (дата звернення: 09.04.2026).

цей феномен. Соціальна поляризація проявляється в посиленні контрастів між привілейованими (ексклюзивними) зонами з високою концентрацією вищих соціо професійних категорій (кадри підприємств, інженери, інтелектуали) та популярними (робітничими) зонами, де переважають робітники, прекарні працівники та безробітні.

Претечей підкреслює⁷, що соціальна поляризація не зводиться до простої бінарної дуалізації «багаті vs бідні». Найпоширенішою ситуацією залишається соціальне змішання (*mélange social*). Зростання поляризації відбувається переважно за рахунок посилення ексклюзивності верхніх зон, тоді як багато популярних районів зберігають або навіть покращують рівень змішання. Аналіз на рівні мікрорайонів IRIS (близько 2000 жителів) показав, що еволюція 1990–1999 років посилює соціальну поляризацію простору Іль-де-Франс саме через зростання контрасту між елітними та рештою територій.

Сарага (2025)⁸ розширює розуміння соціальної поляризації, включаючи розділення за гендером, віком, етнічним походженням, мовою, релігією, соціальним класом, типом поселення (місто/село) або поколіннями («бумери» vs покоління Z). Таким чином, соціальна поляризація часто стає підґрунтям для ідеологічних і емоційних розколів, перетворюючи соціальні ідентичності на політичні лінії конфлікту.

Три типи поляризації - ідеологічна, емоційна та соціальна - тісно взаємопов'язані. Ідеологічні розбіжності часто стають основою для емоційної ворожості. Соціальна сегрегація в просторі та за ідентичностями може закріплювати й посилювати обидва попередні типи. У Франції після 2022 р. ця

---

⁷ Herman L. E. The French Elections of 2022: Macron's Half Victory in a Changing Political Landscape. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcms.13528> (дата звернення: 09.04.2026).

⁸ Webster S. W., Abramowitz A. I. The Ideological Foundations of Affective Polarization in the U.S. Electorate. URL: <http://www.stevenwebster.com/affective.pdf>.

взаємодія особливо виразна: ідеологічна дистанція між RN, LFI та центристами посилює емоційну неприязнь між їхніми електоратами, а соціально-територіальні розколи (популярні передмістя vs «буржуазні» райони) додають додаткові лінії розмежування.

Таким чином, комплексне розуміння трьох вимірів поляризації є необхідною теоретичною основою для подальшого аналізу трансформації французької партійної системи. Воно дозволяє не лише описати поточні процеси, але й пояснити їхні причини та можливі наслідки для стабільності демократії.

1.2. Понятійно-категоріальний апарат та методи дослідження

Поляризація в сучасних демократіях не виникає спонтанно, а є результатом складної взаємодії структурних, інституційних, медійних та соціально-психологічних механізмів, які взаємно посилюються в умовах глобалізації, економічної нестабільності, цифрової трансформації суспільства та криз ідентичності⁹. У Франції після 2022 р. ці механізми проявилися з особливою силою, перетворивши відносно стабільну двополюсну партійну систему на триполюсну модель, де центристський блок Емманюеля Макрона опинився між двома радикальними полюсами - ультраправою Національним об'єднанням (RN) та ультралівою «Непокірною Францією» (LFI). Така трансформація не є випадковою, а системним наслідком довготривалих процесів, які почалися ще в 1970–1980-х роках і досягли піку після серії криз - фінансової 2008 р., міграційної 2015 р., руху «жовтих жилетів» 2018–2019 років та політичної кризи після парламентських виборів 2022 р.. Розуміння цих причин і механізмів дозволяє не лише пояснити поточну динаміку французької політики, але й прогнозувати її подальший розвиток.

Одним із найглибших структурних механізмів є економічна нестабільність і пов'язана з нею соціальна криза, які створюють ґрунт для

---

⁹ Knapp A. France's party system in 2022. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/09639489.2022.2134849?needAccess=true> (дата звернення: 09.04.2026).

популістських настроїв і радикалізації. Як зазначає Мухі Лі¹⁰ у своєму дослідженні популізму та політичної поляризації у Франції, корінною причиною піднесення правого популізму стало крайнє незадоволення середніх і нижчих соціальних верств. Глобалізація та деіндустріалізація, що розпочалися ще в 1970-х роках, перетворили традиційних робітників і фермерів на «переможених» глобалізації. Багато регіонів, особливо на півночі та півдні країни, втратили промислові робочі місця, а традиційні мейнстрімні партії - соціалісти та республіканці - не змогли запропонувати ефективну відповідь на ці виклики. Фінансова криза 2008 р. лише загострила ситуацію: рівень безробіття залишався високим протягом багатьох років, прекарна зайнятість поширилася, а соціальна мобільність знизилася. Саме в таких умовах Національний фронт (згодом перейменований на Національне об'єднання) під керівництвом Марін Ле Пен успішно використав антиелітаристський дискурс, поєднавши його з нативізмом і обіцянками захисту національних інтересів. Економічна нерівність стала не просто статистичним показником, а потужним емоційним тригером, який перетворив соціальне незадоволення на політичну поляризацію.

Соціальна криза, зокрема масова імміграція та терористичні атаки 2015 р., стала ще одним потужним каталізатором. Потік мігрантів з Північної Африки та Близького Сходу посилив конкуренцію на ринку низькооплачуваних робіт і створив додаткове навантаження на систему соціального забезпечення. Популістські партії обох флангів - і права RN, і ліва LFI - швидко перетворили ці реальні соціальні проблеми на інструмент політичної мобілізації. RN акцентувала на культурній загрозі та «заміщенні населення», тоді як LFI - на соціальній несправедливості та експлуатації мігрантів. У результаті соціальні

---

¹⁰ Research on Populism and Political Polarization in France. research gate. URL: https://www.researchgate.net/publication/373896743_Research_on_Populism_and_Political_Polarization_in_France.

питання перетворилися на лінії політичного розколу, що безпосередньо вплинуло на емоційну поляризацію. Webster та Abramowitz¹¹ у своєму дослідженні афективної поляризації підкреслюють, що саме конкретні політичні питання - роль держави в економіці, соціальне забезпечення та імміграція - стають фундаментом не лише ідеологічних, але й емоційних розбіжностей. Коли виборці починають асоціювати протилежну сторону з загрозою своїм фундаментальним інтересам, емоційна неприязнь зростає експоненційно.

Інституційний механізм посилення поляризації пов'язаний зі структурними змінами в партійних системах Західної Європи. Emanuele та Marino¹² на основі даних за 1945–2021 роки доводять, що зростання ідеологічної поляризації відбувається не через радикалізацію старих мейнстрімних партій, а через перехід значної частини електорату до партій-челленджерів - радикальних лівих і правих популістів. У Франції цей процес набув особливо драматичного характеру після виборів 2022 р.. Традиційна двополюсна система «ліві–праві» фактично розпалася, поступившись місцем триполюсній моделі: центристський блок Макрона, ультраправа RN і ультраліва LFI. Така фрагментація робить компроміси практично неможливими, оскільки жодна з трьох сил не має достатньої більшості для стабільного уряду. У результаті політичний процес стає більш конфронтаційним, а виборці дедалі сильніше ідентифікують себе з «своїм» полюсом і відчують ворожість до двох інших. Цей інституційний зсув не є ізольованим явищем - він посилюється соціальною сегрегацією, яку ще в 2003 році детально описав Едмон Претечей у своєму дослідженні соціальної поляризації в регіоні Іль-де-Франс. Просторове розділення суспільства на привілейовані заможні зони та популярні райони з високою концентрацією

---

¹¹ Webster S. W., Abramowitz A. I. The Ideological Foundations of Affective Polarization in the U.S. Electorate. URL: <http://www.stevenwebster.com/affective.pdf>.

¹² Emanuele V., Marino B. Party system ideological polarization in Western Europe: data, trends, drivers, and links with other key party system properties (1945-2021). URL: <https://doi.org/10.1080/2474736X.2024.2399095>.

прекарних верств створює фізичні та соціальні бар'єри, які потім легко трансформуються в політичні лінії конфлікту.

Медіа-поляризація відіграє у французькому випадку особливо руйнівну роль, створюючи вертикальну, а не горизонтальну модель протистояння. Звіт Institut Montaigne¹³ під назвою «Медіа-поляризація «à la française»?» чітко показує відмінність від американської моделі: якщо в США поляризація відбувається по горизонтальній осі ліві–праві (CNN проти Fox News), то у Франції вона вертикальна - «інституціоналісти» проти «антиеліти». Традиційне медійне «ядро» (Le Monde, Le Figaro, France Inter, TF1) регулярно посилається лише на себе, ігноруючи або маргіналізуючи партизанські джерела (Les Crises, Égalité et Réconciliation, Fdesouche, Sputnik, Russia Today). Соціальні мережі створюють потужні feedback loops: вірусний контент з Twitter або Facebook швидко потрапляє в традиційні медіа, а нові партизанські платформи швидко набирають аудиторію. Під час руху «жовтих жилетів» ця динаміка проявилася особливо яскраво: core-медіа фокусувалися переважно на наслідках для громадського порядку та влади, тоді як партизанські видання - на соціальних вимогах і цінностях протестувальників. У результаті суспільство фактично живе в паралельних інформаційних реальностях, що значно посилює як емоційну, так і соціальну поляризацію.

Психологічний і довірчий механізм доповнює попередні. Бруно Котре¹⁴ у нотатці «Анатомія французького демократичного нездужання», підготовленій на основі 15-ї хвилі Барометра політичної довіри CEVIPOF, фіксує вкрай низький

---

¹³ Media polarization "à la française" ?. Institut Montaigne. URL: <https://www.institutmontaigne.org/publications/media-polarization-la-francaise> (дата звернення: 09.04.2026).

¹⁴ Baromètre de la confiance politique. Cevipof. URL: <https://www.sciencespo.fr/cevipof/fr/etudes-enquetes/barometre-confiance-politique/> (дата звернення: 09.04.2026).

рівень довіри у французькому суспільстві. Лише близько 30 % французів висловлюють довіру до політичних інститутів, а 68 % вважають, що демократія працює погано. Цей песимізм тісно пов'язаний зі сприйняттям соціальної несправедливості: французи значно частіше, ніж німці, італійці чи поляки, вважають, що їхнє особисте становище не покращилося порівняно зі становищем батьків. За «теоремою Томаса» суб'єктивне сприйняття реальності стає реальністю самою по собі - відчуття несправедливості перетворюється на політичну ворожість і підтримку радикальних сил.

Європейський контекст лише підтверджує французьку специфіку. Звіт MIDEM (2023) на основі масштабного опитування в десяти країнах ЄС показує, що найвищий рівень афективної поляризації спостерігається саме за темами імміграції та зміни клімату. Найбільш поляризованими є Італія та Греція, найменш - Нідерланди та Чехія. Поляризація сильніша серед старших людей, високоосвічених, заможних і мешканців великих міст, а також серед лівих і прогресивних виборців. При цьому зв'язок між важливістю теми та рівнем поляризації має V-подібну форму: як ті, хто вважає тему критичною, так і ті, хто вважає її неважливою, демонструють сильну емоційну дистанцію. Даніель Сарага¹⁵ зазначає, що у Франції афективна поляризація зростає помірно, але саме на культурних і ідентичностних питаннях вона досягає найвищих показників, що ідеально корелює з вертикальною медіа-поляризацією та соціально-територіальними розколами.

Комплексне розуміння цих причин і механізмів має принципове значення для аналізу стабільності французької демократії. Поляризація, посилена економічними, соціальними, інституційними та медійними факторами, створює реальний ризик політичного gridlockу, подальшого зниження довіри до

---

¹⁵ La société est-elle polarisée et faudrait-il s'en inquiéter?. Startseite | Science Luxembourg. URL: <https://www.science.lu/fr/etat-des-lieux-scientifique/societe-est-elle-polarisee-faudrait-il-sen-inquieter> (дата звернення: 09.04.2026).

інститутів і зростання популістських настроїв. У триполюсній системі пошук компромісів стає надзвичайно складним, що може призвести до подальшої радикалізації та ослаблення демократичних механізмів. Саме тому вивчення цих процесів у Франції після 2022 р. є не лише академічним завданням, але й важливим внеском у розуміння майбутнього європейських демократій загалом.

РОЗДІЛ 2

ПОЛІТИЧНА ПОЛЯРИЗАЦІЯ ФРАНЦІЇ ПІСЛЯ 2022 Р.

2.1 Електоральні цикли 2022 р. як детермінанта системних змін

Президентські та парламентські вибори у Франції 2022 р. принесли не лише очевидні результати - переобрання Еммануеля Макрона на другий президентський термін і формування найбільшої, але не більшості, групи його прихильників у Національних зборах. Вони також засвідчили глибоку партійно-політичну перебудову, яка істотно змінила баланс сил у межах П'ятої республіки¹⁶.

По-перше, правлячий центр навколо Макрона, який фактично є правоцентристським, зазнав значного ослаблення. Хоча президентська сила очолила парламент, вона змушена діяти в умовах фрагментованого законодавчого органу з обмеженими можливостями для стабільного управління. По-друге, сформувалася велика та інноваційна коаліція лівих партій, розташована значно лівіше від центру. Більшість її учасників відкрито не готові підтримувати політичний порядок денний президента. По-третє, суттєво зміцнилися ультраправі сили, які також перебувають в опозиції до уряду.

---

¹⁶ Політична криза у Франції: і опоненти, і колишні союзники змушують Макрона піти у відставку. Mind.ua. URL: <https://mind.ua/news/20295711-politichna-kryza-u-franciyi-i-oponenti-i-kolishni-soyuzniki-zmushuyut-makrona-piti-u-vidstavku> (дата звернення: 14.04.2026).

Водночас традиційні правоцентристські та лівоцентристські партії - дві політичні сили, що домінували у президентській і парламентській політиці з середини 1970-х років до 2017 р., - зазнали подальшого занепаду¹⁷.

Відносна слабкість президентської партії в Національних зборах спричинила фактичний і майже негайний перерозподіл влади від новообраного президента до парламенту. Подібна ситуація в історії П'ятої республіки траплялася лише під час трьох періодів співіснування - у 1986–1988, 1993–1995 та 1997–2002 роках - і не спостерігалася від моменту її заснування у 1958 році поза цими винятками.

Глибинні причини таких змін полягають у масштабному невдоволенні громадян соціально-економічною та політичною ситуацією, яке поєднується з розчаруванням, а часто й відкритою ворожістю до політичного істеблішменту. В електоральному вимірі це невдоволення вилилося у своєрідне «повстання» як з правого, так і з лівого флангів. Додатковим свідченням цієї кризи довіри стала висока частка утримання від голосування та зіпсованих бюлетенів, особливо серед молодших і менш заможних виборців.

У 2017 році Еммануель Макрон зумів захопити значну частину французького електорату. Молодий, інтелектуально переконливий і привабливий політичний новачок, він свідомо медіатизував свої стосунки з дружиною Бріжит, що допомагало пом'якшити його технократичний імідж і розширити електоральну привабливість. Макрон позиціонував себе як соціально прогресивного, економічно неоліберального та чітко проєвропейського кандидата. Після його перемоги значна частина медійного дискурсу була зосереджена на образі Франції як «країни-стартапу», очолюваної президентом-трансформатором. У суспільстві панував майже відчутний оптимізм, підживлений риторикою Макрона «можна зробити» та відчуттям політичного

---

¹⁷ France: cracks in the Republic. DHAPress.com. URL: <https://www.dhapress.com/en/news/world/17722> (дата звернення: 14.04.2026).

оновлення після виборів, що проходили під знаком «дегажизму» - усунення старої політичної гвардії, до якої належали два президенти й три прем'єр-міністри (Франсуа Олланд, Ніколя Саркозі, Мануель Вальс, Ален Жюппе та Франсуа Фійон)¹⁸.

Перший президентський термін Макрона значною мірою визначався глобальною кризою охорони здоров'я, спричиненою пандемією Covid-19. Цей виклик був би серйозним випробуванням для будь-якого президента, і Макрон зазнав суттєвої критики за спосіб реагування. Водночас у довшій перспективі саме ця криза та його державницька відповідь на неї, ймовірно, радше посилили його електоральні позиції, ніж підірвали довіру. У 2021 році та на початку 2022 р. Макрон зіткнувся з іншою масштабною кризою - нарощуванням російської військової присутності напередодні повномасштабного вторгнення в Україну. Його багаторазові переговори з Володимиром Путіним, попри нездатність запобігти війні, продемонстрували активну дипломатичну позицію, що, ймовірно, також сприяло його переобранню. Натомість внутрішня криза - рух «жовтих жилетів» - завдала Макрону радше електоральної шкоди, особливо з огляду на репресивний характер реакції держави¹⁹.

Після виборів 2022 р. домінуючими суспільними емоціями стали полегшення для одних і розчарування для інших, але аж ніяк не оптимізм. Показовою стала редакційна стаття газети *Le Monde*, опублікована наступного дня після оголошення результатів, із промовистою назвою без знака питання - «Une réélection au bord de l'abîme» («Переобрання на краю прірви»). Її головний редактор Жером Фенольйо писав про проблематичні другі терміни де Голля,

---

¹⁸ Rural areas versus urban areas: are two Frances really at odds at the ballot box?. Sciences Po Grenoble UGA. URL: <https://en.sciencespo-grenoble.fr/blogs/zones-rurales-contre-zones-urbaines-deux-france-sopposent-elles-vraiment-dans-les-urnes> (дата звернення: 14.04.2026).

¹⁹ Bendjaballah S., Sauger N. France: Political Developments and Data for 2024. URL: <https://doi.org/10.1111/2047-8852.70020>.

Міттерана та Ширака, про атмосферу загальної кризи, демократичний дефіцит і нагальну потребу соціально-економічних реформ, якщо Франція прагне «відійти від прірви»²⁰. Зміну суспільного настрою можна пояснити меншим відривом Макрона від суперників порівняно з 2017 роком, історично високим результатом ультраправих, а також неминучою «ціною влади», яку сплачує будь-який чинний керівник.

У веберівських термінах особиста харизма Макрона як кандидата 2017 р. була інституціоналізована через зайняття президентської посади. Однак сама посада неминуче перетворює її носія на об'єкт постійної критики з боку політичних опонентів, опозиційних партій, представників капіталу та праці. На відміну від часів де Голля чи Міттерана, ця критика сьогодні поширюється не лише через традиційні ЗМІ, а й через безперервні новинні канали (зокрема BFM TV та CNews), соціальні мережі та Twitter²¹.

Якщо у другій половині президентства Франсуа Олланда Макрон ще не був широко відомою фігурою, то до 2022 р. він став добре впізнаваним політиком із чітким президентським «досьє» - і далеко не всім подобалося побачене. Макрон перетворився на фігуру, що поляризує суспільство. Його прихильники наголошували на досягненнях першого терміну: істотному зниженні офіційного рівня безробіття; масштабній економічній підтримці бізнесу й громадян за принципом *coûte que coûte* під час пандемії; збереженні та посиленні системи соціального захисту, яка значно перевершувала, наприклад, британську; зміцненні позицій Франції в Європейському Союзі, зокрема після відходу Ангели Меркель; а також активній зовнішньополітичній ролі Франції, особливо

---

²⁰ Le Monde. Présidentielle 2022 une réélection au bord de l'abîme. URL: https://www.lemonde.fr/idees/article/2022/04/25/presidentielle-2022-une-reelection-au-bord-de-l-abime_6123582_3232.html (дата звернення: 14.04.2026).

²¹ Bendjaballah S., Sauger N. France: Political Developments and Data for 2024. URL: <https://doi.org/10.1111/2047-8852.70020>.

в контексті війни в Україні. В опитуваннях громадської думки Макрон здебільшого сприймався як втілення президентства з точки зору серйозності та компетентності, а також як політик, здатний формувати позитивний образ Франції на міжнародній арені.

Натомість опоненти Макрона зосереджували увагу на слабких місцях його першого президентського терміну, передусім на початковому нерозумінні вимог руху «жовтих жилетів». Протести, що тривали з кінця 2018 до початку 2020 р., продемонстрували не лише здатність французького суспільства до вуличної та позаінституційної політики, а й глибоку відірваність технократичної команди Макрона в Єлисейському палаці від повсякденних настроїв значної частини населення. За межами економічно успішних мегаполісів громадяни дедалі гостріше відчували занепад державних і комерційних послуг - від дефіциту лікарів до закриття поштових відділень. Підвищення податку на пальне, яке непропорційно вдарило по малозабезпечених і тих, хто змушений щодня користуватися автомобілем для доїзду на роботу, стало безпосереднім каталізатором масових протестів.

Демонстрації, особливо в Парижі, супроводжувалися жорсткою реакцією поліції, що призвело до серйозних поранень серед протестувальників і завдало значної репутаційної шкоди президенту. Хоча згодом Макрон пішов на поступки та ініціював формат «великих дебатів», політична шкода вже була завдана. Додатково критики закидали йому неефективність у деяких аспектах управління державою під час реагування на кризу Covid-19²².

З боку поміркованих і ультраправих сил лунала критика нібито надто м'якої позиції Макрона щодо імміграції, тероризму, правопорядку та збереження французької ідентичності. Ліві ж виступали проти його податкових реформ, зокрема змін до податку на багатство, які, на їхню думку, принесли

---

²² Bendjaballah S., Sauger N. France: Political Developments and Data for 2024. URL: <https://doi.org/10.1111/2047-8852.70020>.

непропорційну вигоду найбільш заможним верствам населення. Водночас серед лівоорієнтованих виборців зростало розчарування через, як їм здавалося, відсутність суттєвого прогресу в подоланні соціальної та економічної нерівності. За даними Інституту публічної політики, у 2017–2022 роках середня купівельна спроможність французів зросла на 1,6%, однак при цьому 1% найбагатших став заможнішим на 2,8%, тоді як 5% найбідніших втратили 0,5% своєї купівельної спроможності.²³

Часто вживані Макроном формули *en tête temps* («водночас») та *et de droite et de gauche* («і справа, і зліва») можна інтерпретувати як риторичну спробу замкнути ідеологічне коло, у межах якого технократична ефективність мала забезпечити реалізацію проекту модернізації - фактично неолібералізації - французької економіки. Саме тому Макрона нерідко описували як «ліквідного» президента, президента-«хамелеона» або «універсального» кандидата, який відмовляється вписуватися в традиційні ідеологічні категорії лівих і правих. Його біографія лише підсилювала цю амбівалентність: з одного боку, він був членом соціалістичного уряду за президентства Олланда, з іншого - мав досвід роботи в інвестиційному банку.

Президентські вибори 2022 р. - одинадцяті прямі президентські вибори П'ятої республіки - відбувалися у два тури в межах єдиного національного округу за участі понад 48 мільйонів зареєстрованих виборців.

У сучасній Франції саме президентські вибори становлять ядро представницької демократії та є головним політичним змаганням: ставки надзвичайно високі, медійне висвітлення інтенсивне, а участь виборців значно вища, ніж на будь-яких інших виборах. Так, у 2022 році явка на президентських

---

²³ Bendjaballah S., Sauger N. France: Political Developments and Data for 2024. URL: <https://doi.org/10.1111/2047-8852.70020>.

виборах перевищила 70%, тоді як на парламентських, що відбулися кількома тижнями пізніше, вона не сягнула й 50%²⁴.

На відміну від 2017 р., коли «відкриті» партійні праймеріз стали яскравим і водночас руйнівним елементом кампанії для ліво- і правоцентристських сил, у 2022 році вони відігравали значно менш помітну роль. П'ять років тому праймеріз перетворилися на справжнє політичне шоу за участю таких «важковаговиків», як колишній президент Саркозі та колишні прем'єр-міністри Жюппе, Фійон і Вальс. Крім того, кампанію 2017 р. супроводжували гучні скандали, зокрема «Пенелопегейт», що підірвав позиції Фійона, а також достроковий відхід із політичної сцени як Саркозі, так і Олланда. У 2022 році нічого подібного не відбулося, і виборча кампанія виглядала значно менш драматичною та захопливою²⁵.

Додатковим чинником апатії стала майже повна відсутність Макрона на початкових етапах кампанії: він оголосив про свою участь лише за кілька днів до завершення реєстрації кандидатів.

Навіть після офіційного вступу Макрона в боротьбу кампанія першого туру виглядала менш динамічною, ніж у 2017 році. Значну частину політичної й медійної уваги поглинуло повномасштабне вторгнення Росії в Україну. Війна, з одного боку, відволікала від внутрішньополітичних дебатів, а з іншого - стала аргументом проти кандидатів, які раніше демонстрували симпатії до Володимира Путіна, насамперед Марін Ле Пен і Еріка Земмура. Для Земмура війна виявилася особливо руйнівною. Відчуття «тіньового боксу» посилювалося

---

²⁴ Rural areas versus urban areas: are two Frances really at odds at the ballot box?. Sciences Po Grenoble UGA. URL: <https://en.sciencespo-grenoble.fr/blogs/zones-rurales-contre-zones-urbaines-deux-france-sopposent-elles-vraiment-dans-les-urnes> (дата звернення: 14.04.2026).

²⁵ Le Monde. French elections: why the dichotomy between the so-called rural and urban vote is misleading. URL: https://www.lemonde.fr/en/france/article/2024/07/05/french-elections-why-the-dichotomy-between-the-so-called-rural-and-urban-vote-is-misleading_6676810_7.html (дата звернення: 14.04.2026).

також відмовою Макрона брати участь у телевізійних дебатах з іншими кандидатами - ще один різкий контраст із 2017 роком. Формально він мав рацію, стверджуючи, що жоден чинний президент раніше не брав участі в таких дебатах, але цей крок підкреслював його статус інкумбента, а не «нової надії». Маючи президентський послужний список, який потрібно було захищати, Макрон не без підстав побоювався стати мішенню для колективної атаки з боку всіх інших кандидатів за принципом «Tout sauf Macron»²⁶.

У першому турі Макрон вів кампанію радше як державний діяч, ніж як класичний кандидат. Його рейтинги в опитуваннях зросли на початку березня, сягнувши понад 30%, завдяки фокусу на його ролі в міжнародній дипломатії навколо української кризи. Водночас цей «президентський» стиль мав і зворотний бік: Макрона дедалі частіше сприймали як відсутню фігуру - «забагато президента, замало кандидата». Його безпосередні контакти з виборцями були обмеженими, а деякі програмні заяви, зокрема щодо підвищення пенсійного віку до 65 років, викликали гострі суперечки.

Марін Ле Пен, яка оголосила про свою кандидатуру ще у січні 2020 р., будувала кампанію навколо питання вартості життя (*pouvoir d'achat*), що стало ключовим для багатьох виборців. Процес «дедemonізації» ультраправого бренду, закріплений перейменуванням партії на «Національне об'єднання» у 2018 році, супроводжувався спробами пом'якшити її особистий образ, зокрема через соціальні мережі. На відміну від свого батька та Земмура, Ле Пен змогла привабити як чоловіків, так і жінок-виборців. Водночас її критики наполягали, що попри зміну стилю, сутнісні політичні позиції залишилися майже

---

²⁶ Carral U., Tuñón J., Elías C. Populism, cyberdemocracy and disinformation: analysis of the social media strategies of the French extreme right in the 2014 and 2019 European elections. URL: <https://www.nature.com/articles/s41599-023-01507-2#citeas>.

незмінними: євроскептицизм, наголос на національному суверенітеті, жорстка антиімміграційна риторика та критика ролі ісламу у французькому суспільстві²⁷.

Її економічні пропозиції - зниження ПДВ на енергоносії та пальне, податкові пільги для молоді, ренаціоналізація автомагістралей, інвестиції в охорону здоров'я - були спрямовані насамперед на менш забезпечених виборців і частково відволікали увагу від традиційної для ультраправих риторики пошуку «винних». Водночас Ле Пен обіцяла провести референдум щодо скорочення імміграції, заборонити носіння хустки в громадських місцях і запровадити принцип «національного пріоритету» у сфері праці, соціальних виплат і охорони здоров'я²⁸.

Присутність Еріка Земмура в кампанії стала для Ле Пен додатковою перевагою, дозволяючи їй позиціонувати себе як більш помірковану ультраправу кандидатуру. Земмур, відомий журналіст і полеміст, здобув популярність завдяки радикальній антиімміграційній та антиісламській риториці, теорії «великого заміщення» і численним судовим вирокам за розпалювання расової ненависті. Хоча на початку кампанії існувала реальна загроза взаємного послаблення двох ультраправих кандидатів, з часом рейтинги Ле Пен і Земмура почали рухатися в протилежних напрямках, що дозволило їй упевнено закріпитися як головна представниця цього політичного табору²⁹.

Кампанія Жан-Люка Меланшона ґрунтувалася на масштабному й детально опрацьованому маніфесті, розробленому за участі профспілок, екологічних активістів та експертів. Порівняно з 2017 роком він був менш

---

²⁷ Patterns and Factors of Political Disconnection on Social Media: A Cross-Platform Comparison. DOAJ. URL: <https://doaj.org/article/f49d19bcde9141f389a07a094981a48a> (дата звернення: 14.04.2026).

²⁸ Fractures françaises 2025 / D. Lamotte та ін. Ipsos. URL: <https://www.ipsos.com/fr-fr/fractures-francaises-2025> (дата звернення: 14.04.2026).

²⁹ Fractures françaises 2025 / D. Lamotte та ін. Ipsos. URL: <https://www.ipsos.com/fr-fr/fractures-francaises-2025> (дата звернення: 14.04.2026).

радикальним і менш антиєвропейським, а риторика самого Меланшона - стриманішою. Водночас кампанія зберігала виразно популістський характер. Програма передбачала заморожування цін на базові товари, підвищення мінімальної зарплати та пенсій, зниження пенсійного віку, масштабні інвестиції в охорону здоров'я й екологічну трансформацію, а також перехід від П'ятої до Шостої республіки з радикальною конституційною реформою. Після її реалізації Меланшон обіцяв піти у відставку, підкреслюючи тимчасовий і трансформаційний характер свого президентського проєкту.

Кампанія другого туру традиційно була короткою - менш ніж два тижні, - структурно простою, оскільки в ній брали участь лише два кандидати, і водночас у 2022 році виявилася значно більш захопливою, ніж кампанія першого туру³⁰. Макрон вів її набагато активніше, намагаючись залучити виборців Жан-Люка Меланшона, які не пройшли до другого туру. З цією метою він відвідував так звані «народні квартали», пом'якшував риторичку щодо окремих реформаторських ініціатив і приділяв більше уваги своїй екологічній програмі. Ле Пен, своєю чергою, продовжувала вибудовувати кампанію навколо питання вартості життя, яке залишалося центральним для значної частини електорату³¹.

Хоча Ле Пен отримала публічну підтримку з боку Еріка Земмура та Ніколя Дюпон-Еньяна, низка її ключових позицій - зокрема щодо «національних преференцій» та ролі Франції в Європейському Союзі - стала об'єктом постійних атак. Критика лунала не лише з боку табору Макрона, а й від ширшого кола політичних і медійних акторів, що в сукупності нагадувало французьку версію

---

³⁰ Guigné J. Présidentielle 2022 | Le débat de l'entre-deux tours vu des réseaux sociaux. Ipsos. URL: <https://www.ipsos.com/fr-fr/presidentielle-2022/presidentielle-2022-le-debat-de-lentre-deux-tours-vu-des-reseaux-sociaux> (дата звернення: 14.04.2026).

³¹ Guigné J. Présidentielle 2022 | Le débat de l'entre-deux tours vu des réseaux sociaux. Ipsos. URL: <https://www.ipsos.com/fr-fr/presidentielle-2022/presidentielle-2022-le-debat-de-lentre-deux-tours-vu-des-reseaux-sociaux> (дата звернення: 14.04.2026).

«проекту страху», спрямованого на мобілізацію виборців проти ультраправої кандидатки.

Кульмінацією кампанії другого туру стали телевізійні дебати віч-на-віч у середині другого тижня. Починаючи з 1974 р., такі дебати стали невід'ємним елементом президентського виборчого ритуалу, за єдиним винятком 2002 р., коли Жак Ширак відмовився дебатовати з Жан-Марі Ле Пенем. Після провального виступу в дебатах 2017 р. Марін Ле Пен відчайдушно прагнула продемонструвати прогрес - і в цьому сенсі їй вдалося принаймні уникнути повторення минулої катастрофи. Втім, у сприйнятті виборців саме Макрон вийшов переможцем дебатів. Одне з опитувань зафіксувало результат 59% на користь Макрона проти 39% за Ле Пен³².

Ці оцінки значною мірою відображали вже наявні електоральні симпатії: 97% виборців Макрона з першого туру заявили, що саме він виграв дебати. Водночас показовим є те, що навіть 15% виборців Ле Пен у першому турі вважали переможцем Макрона. Електорат Меланшона, своєю чергою, у другому турі розділився приблизно порівну, з помітною, хоча й не одноставною, перевагою на користь чинного президента.

Емманюель Макрон став першим безпосередньо обраним президентом Франції, якому вдалося здобути переобрання без періоду «співіснування» - тобто без розбіжностей між президентською та парламентською більшістю. У цьому сенсі він досяг успіху там, де його попередники - Валері Жискар д'Естен у 1981 році, Ніколя Саркозі у 2012 році та Франсуа Олланд у 2017 році - зазнали

---

³² Rural areas versus urban areas: are two Frances really at odds at the ballot box?. Sciences Po Grenoble UGA. URL: <https://en.sciencespo-grenoble.fr/blogs/zones-rurales-contre-zones-urbaines-deux-france-sopposent-elles-vraiment-dans-les-urnes> (дата звернення: 14.04.2026).

поразки. З огляду на історичні стандарти та розрив у кількості голосів у другому турі, перемога Макрона виглядала переконливою й цілком легітимною³³.

Отже, підсумки президентських виборів 2022 р. не стали беззаперечним мандатом довіри чинному президенту. Це визнав і сам Макрон у своїй переможній промові, виголошеній під час досить стриманих урочистостей за участю прихильників на Марсовому полі перед Ейфелева вежа³⁴.

Водночас результати Марін Ле Пен у другому турі засвідчили помітне зростання підтримки ультраправих сил. Вона здобула понад 13 мільйонів голосів, що становило 41,5% від загальної кількості, суттєво перевищивши власний результат 2017 р. (10,6 мільйона голосів і 33,9%). Для порівняння, у 2002 році її батько Жан-Марі Ле Пен отримав лише 5,25 мільйона голосів (17,8%) у другому турі. Результат Ле Пен став найвищим показником, коли-небудь досягнутим кандидатом від ультраправих на президентських виборах у Франції, що дозволило їй публічно охарактеризувати підсумки голосування як «яскраву перемогу».

Проте реалістичність такого твердження викликає сумніви. У другому турі кількість виборців, які утрималися від голосування, перевищила кількість тих, хто підтримав Ле Пен. Крім того, чимало її прихильників, імовірно, сприйняли ці вибори як змарновану можливість, попри те що це була її третя й водночас найуспішніша спроба здобути президентську посаду. Відтак ключове питання полягає в тому, чи став результат 2022 р. піковою точкою електоральної підтримки ультраправого кандидата, чи ж він є свідченням довгострокової

---

³³ Visualization of the new political-media landscape in France. Fondation Descartes. URL: <https://www.fondationdescartes.org/en/2020/11/visualization-of-the-new-political-media-landscape-in-france/> (дата звернення: 14.04.2026).

³⁴ French social media use on presidential election 2022. Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/1298587/social-media-use-presidential-election-france/> (дата звернення: 14.04.2026).

тенденції до подальшого зростання їхнього впливу в політичній системі Франції³⁵.

Парламентські вибори у червні 2022 р., що також проходили у два тури, відзначилися суттєвими політичними новаціями. Ключовою особливістю кампанії стало формування широкого лівого виборчого альянсу - Nouvelle Union populaire écologique et sociale (Nupes). До його складу увійшли чотири провідні сили французького лівого спектра: Нескорена Франція, Комуністична партія Франції, Соціалістична партія Франції та Європа Екологія - Зелені. Домінуючу роль у створенні та керівництві альянсом відіграв Жан-Люк Меланшон, чия тактична майстерність дозволила подолати тривалі внутрішні суперечності між лівими силами³⁶.

Виборчий цикл 2022 р. завершився відчуттям інституційного глухого кута та політичної невизначеності. Майже «автоматичне» формування абсолютної парламентської більшості, яке протягом останніх двох десятиліть супроводжувало обрання нового президента, цього разу не відбулося. У результаті склалася ситуація, яку представник соціологічної компанії Ipsos Матьє Гальяр охарактеризував як «одну з найпредставницькіших асамблей, які Франція мала за тривалий час»³⁷.

---

³⁵ Knapp A. France's party system in 2022. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/09639489.2022.2134849?needAccess=true> (дата звернення: 09.04.2026).

³⁶ The NUPES (New Popular Ecological and Social Union) A historic alliance in France for the 2022 legislative elections. Global Green News. URL: <https://globalgreen.news/en/the-nupes-new-popular-ecological-and-social-union-a-historic-alliance-in-france-for-the-2022-legislative-elections/> (дата звернення: 14.04.2026).

³⁷ Can the 'Nupes' revive the French left's fortunes?. LSE European Politics. URL: <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2022/05/30/can-the-nupes-revive-the-french-lefts-fortunes/> (дата звернення: 14.04.2026).

Сама по собі необхідність досягнення компромісів між політичними силами не є проблемною. Навпаки, у більшості європейських демократичних систем така практика становить норму функціонування парламентської політики. Більше того, подібні конфігурації вже неодноразово виникали у Франції - як у межах чинної П'ята республіка, заснованої у 1958 році, так і в періоди попередніх парламентських режимів.

Ключова складність нинішньої ситуації полягає не в самій відсутності парламентської більшості, а в трансформації інституційної логіки, до якої французькі політичні еліти звикли після 2002 р.. Відтоді синхронізація президентських і парламентських виборів сформувала модель посиленої президенціалізації, за якої глава держави майже автоматично отримував дисципліновану парламентську підтримку. Саме відхід від цієї усталеної динаміки, а не необхідність міжпартійного діалогу як такого, і став головним викликом для політичної системи Франції після виборів 2022 р..

Після завершення виборчого циклу 2022 р. у Франції сформувалася принципово нова для періоду після 2002 р. політична конфігурація, яку можна охарактеризувати як уряд меншості без формалізованої коаліції. Пропрезидентський блок Ансамбль!, очолюваний Емманюель Макрон, зберіг контроль над виконавчою владою, однак утратив абсолютну більшість у Національні збори, що унеможливило автоматичне ухвалення законодавчих ініціатив³⁸.

На відміну від класичних парламентських демократій, де в подібних умовах зазвичай формується коаліційний уряд на основі чітко зафіксованої міжпартійної угоди, у Франції після виборів 2022 р. такого формального коаліційного договору укладено не було. Президентський табір свідомо відмовився від створення стабільної коаліції, зокрема з правоцентристською

---

³⁸ Renaissance – Parti politique français. URL: <https://parti-rennaissance.fr/> (дата звернення: 14.04.2026).

партією Республіканці, обмежившись тактикою ситуативної парламентської співпраці. Це означало, що підтримка урядових законопроєктів забезпечувалася шляхом переговорів з окремими політичними групами або навіть індивідуальними депутатами, залежно від конкретного питання порядку денного.

Найчастіше потенційним партнером для такої співпраці виступали саме «Республіканці», які, хоча й перебували в опозиції, поділяли окремі елементи урядового курсу, зокрема у сфері бюджетної дисципліни та пенсійної реформи. Водночас ця підтримка не носила системного характеру й не передбачала участі партії в уряді, що робило законодавчий процес нестабільним і залежним від постійних політичних торгів.

За відсутності гарантованої парламентської більшості уряд Макрона був змушений активніше вдаватися до інструментів, передбачених конституційною архітектурою П'ята республіка, зокрема до застосування статті 49(3) Конституції, яка дозволяє ухвалювати закон без голосування в парламенті за умови, що опозиція не зможе сформувати вотум недовіри. Хоча цей механізм є формально легітимним, його часте використання посилює критику на адресу уряду та загострило дискусію щодо демократичної якості ухвалення рішень³⁹.

У ширшій перспективі ситуація, що склалася після виборів 2022 р., засвідчила глибоку трансформацію інституційної логіки французької політичної системи. Починаючи з 2002 р. синхронізація президентських і парламентських виборів формувала модель посиленої президенціалізації, за якої новообраний президент майже автоматично отримував дисципліновану парламентську більшість. Саме ця модель визначала стиль політичного управління та очікування політичних еліт протягом двох десятиліть. Її руйнування у 2022 році

---

³⁹ France: le parti de Macron change de nom. Anadolu. URL: <https://www.aa.com.tr/fr/politique/france-le-parti-de-macron-change-de-nom/2688158> (дата звернення: 14.04.2026).

не лише ускладнило реалізацію внутрішнього порядку денного президента, але й оголило структурну непідготовленість французьких інституцій до функціонування в умовах фрагментованого парламенту.

Таким чином, відсутність формалізованої коаліції після парламентських виборів 2022 р. стала не тимчасовою аномалією, а симптомом глибших змін у механізмах функціонування П'ятої республіки. Франція фактично повернулася до практики складних міжпартійних взаємодій, яка історично була їй притаманна, але тривалий час перебувала в тіні домінуючої президентіалістської моделі. Це ставить під сумнів здатність існуючої інституційної архітектури ефективно реагувати на нову політичну реальність та відкриває дискусію щодо можливих напрямів подальших реформ.

2.2. Соціально-економічні та ідеологічні фактори поглиблення суспільних розколів

Імміграція залишається одним із найбільш суперечливих питань у політичному та суспільному дискурсі Франції. Протягом останніх двох десятиліть у країні було ухвалено дванадцять законодавчих актів, спрямованих на поступове посилення контролю у сфері міграції. Водночас соціологічні опитування стабільно фіксують запит значної частини французького суспільства на ще жорсткіші заходи прикордонного контролю. Це виглядає парадоксально з огляду на те, що Франція більше не є основною країною призначення для мігрантів у Європі⁴⁰.

Попри те, що 10,7 % населення Франції народилися за кордоном, рівень річної імміграції у 2023 році становив лише 0,37 % від загальної чисельності населення, що є одним із найнижчих показників серед країн ОЕСР. Для порівняння, аналогічний показник у Бельгії та Канаді становить 1,06 %, а в

---

⁴⁰ Rural areas versus urban areas: are two Frances really at odds at the ballot box?. Sciences Po Grenoble UGA. URL: <https://en.sciencespo-grenoble.fr/blogs/zones-rurales-contre-zones-urbaines-deux-france-sopposent-elles-vraiment-dans-les-urnes> (дата звернення: 14.04.2026).

Німеччині - 1,37 %. Таким чином, інтенсивність міграційних потоків не відповідає масштабу політичної напруги, яка формується навколо цього питання.

Аналіз поляризації суспільства довкола імміграції свідчить, що значною мірою вона зумовлена не реальними соціальними розколами, а стратегічним використанням міграційної тематики політичними акторами. Імміграція поступово трансформується з практичного політичного питання на символічне поле боротьби, за допомогою якого партії мобілізують електорат і поглиблюють поділ між лівими та правими.

На перший погляд, політичний спектр Франції виглядає чітко поляризованим: ліві політичні сили акцентують увагу на гуманітарних аспектах міграції, тоді як праві - на безпеці та контролі. Проте така бінарна схема не відображає складності громадської думки. Соціологічні опитування показують, що імміграція не входить до переліку пріоритетних проблем для більшості громадян. За даними досліджень IPSOS-CESE⁴¹, економічні питання, купівельна спроможність, стан системи охорони здоров'я та кліматичні зміни стабільно випереджають імміграцію у списку суспільних занепокоєнь. Лише близько 18 % респондентів називають імміграцію головною проблемою, що свідчить про її радше вторинний характер у повсякденному житті населення.

Крім того, щорічні звіти Національної консультативної комісії з прав людини (CNCDH) фіксують поступове зростання рівня толерантності до іноземців у французькому суспільстві з початку 1990-х років. Найвищі показники толерантності демонструють молодші покоління, які мають більший досвід міжкультурної взаємодії. Це додатково ставить під сумнів тезу про глибокий і нездоланий суспільний розкол з питань імміграції.

Попри поляризовану політичну риторику, у французькому суспільстві простежується значний консенсус щодо ключових аспектів міграційної

---

⁴¹ Chabal E. The deluge: France's 2024 legislative election. URL: <https://doi.org/10.1080/09639489.2024.2381787>.

політики. Більшість громадян, незалежно від політичних уподобань, підтримують контрольовану трудову імміграцію з метою подолання дефіциту робочої сили в окремих секторах економіки. За даними аналітичного центру Terra Nova, 58 % французів підтримують трудову імміграцію, а серед осіб, які мають особисті контакти з іммігрантами, цей показник зростає до 70 %. Також існує широка підтримка необхідності скорочення нелегальної міграції, підвищення ефективності процедур надання притулку та програм інтеграції, зокрема мовної та громадянської освіти⁴².

2.3. Територіальний поділ «місто–периферія» та електоральна поляризація у Франції після 2022 р.

Після президентських і парламентських виборів 2022 р. у Франції значна частина публічних коментарів пояснювала результати голосування через призму поділу між містом і селом. У медійному дискурсі дедалі частіше наголошується на зростаючому розриві між голосуванням у великих міських центрах і так званій «периферійній Франції». У такій інтерпретації формується образ двох протилежних Францій: з одного боку - метрополійної, мультикультурної та інтегрованої у глобалізаційні процеси; з іншого - Франції, віддаленої від великих урбаністичних центрів, яка зазнає наслідків деіндустріалізації та економічного спаду⁴³.

Водночас постає питання, чи справді йдеться про існування «двох електорально протилежних Францій», а також чи можна пояснити цю фрагментацію виключно територіальним чинником. Аналіз результатів виборів 2022 р. свідчить про наявність різних моделей політичної конкуренції залежно від типу території. У великих містах і внутрішніх передмістях основна

---

⁴² Chabal E. The deluge: France's 2024 legislative election. URL: <https://doi.org/10.1080/09639489.2024.2381787>.

⁴³ Rural areas versus urban areas: are two Frances really at odds at the ballot box?. Sciences Po Grenoble UGA. URL: <https://en.sciencespo-grenoble.fr/blogs/zones-rurales-contre-zones-urbaines-deux-france-sopposent-elles-vraiment-dans-les-urnes> (дата звернення: 14.04.2026).

конкуренція розгорталася між Емманюелем Макроном та Жан-Люком Меланшоном, тоді як підтримка Марін Ле Пен у цих зонах була відносно слабкою. Натомість у передміських і сільських районах виборче суперництво здебільшого зводилося до протистояння між Макроном і Ле Пен, при цьому ліві кандидати втрачали значну частину підтримки поза щільно урбанізованими просторами.

Чинний президент демонстрував нижчі результати за межами густонаселених комун, хоча й зберігав відносно стабільний рівень підтримки. Кандидатка від Національного об'єднання, своєю чергою, отримувала найвищі показники у сільських комунальних одиницях, слабо пов'язаних з великими урбаністичними центрами. Жан-Люк Меланшон зазнав істотного зниження підтримки поза межами великих міст⁴⁴.

Територіальні відмінності у голосуванні часто пояснюються соціально-економічними факторами. Поширеною є теза про «занепад» або «покинутість» окремих територій з боку держави та приватних інвесторів на користь глобальних метрополій. Згідно з цією логікою, проживання у передміських або периферійних зонах не завжди є результатом добровільного вибору, а зумовлене як економічними обмеженнями (зростанням вартості житла у великих містах), так і соціокультурними мотиваціями, зокрема прагненням уникнути етнокультурного різноманіття. У сукупності це формує соціальне невдоволення, яке проявляється у підтримці протестних або антисистемних політичних сил⁴⁵.

---

⁴⁴ Rural areas versus urban areas: are two Frances really at odds at the ballot box?. Sciences Po Grenoble UGA. URL: <https://en.sciencespo-grenoble.fr/blogs/zones-rurales-contre-zones-urbaines-deux-france-sopposent-elles-vraiment-dans-les-urnes> (дата звернення: 14.04.2026).

⁴⁵ Rural areas versus urban areas: are two Frances really at odds at the ballot box?. Sciences Po Grenoble UGA. URL: <https://en.sciencespo-grenoble.fr/blogs/zones-rurales-contre-zones-urbaines-deux-france-sopposent-elles-vraiment-dans-les-urnes> (дата звернення: 14.04.2026).

Однак подібні пояснення мають свої обмеження. Як зазначав економіст Лоран Давезьє, Франція як централізована держава здійснює масштабні інвестиції у свої території та забезпечує функціональну солідарність між ними. Метрополії, як правило, роблять більший внесок до державного бюджету, ніж отримують, тоді як сільські та периферійні райони є чистими бенефіціарами перерозподілу публічних ресурсів. Хоча глобалізація та економічна криза 2008 р. справді сильніше вплинули на регіони, віддалені від великих агломерацій, перебільшення теми «покинутості» не завжди є обґрунтованим.

Порівняння соціально-економічних показників між різними типами територій також не підтверджує наявності глибокого економічного розлому. Середні доходи є найвищими у великих містах, однак вони не істотно відрізняються від показників передміських зон. Рівень безробіття часто є вищим саме в урбанізованих районах, тоді як у передміських і сільських зонах він може бути нижчим. Подібна ситуація спостерігається і щодо показників нестабільної зайнятості, підприємницької активності чи частки домогосподарств, які отримують соціальну допомогу. Отже, території, де Національне об'єднання демонструє найкращі електоральні результати, не завжди є тими, де соціально-економічна ситуація є найгіршою⁴⁶.

Ці дані вимагають обережного ставлення до риторики, яка протиставляє «заможну міську Францію» та «покинуту периферійну Францію». Додаткові дослідження показують, що мешканці сільських і передміських територій нерідко демонструють вищий рівень задоволеності своїм місцем проживання, ніж мешканці великих міст. Таким чином, електоральний розрив не може бути пояснений виключно матеріальними чинниками.

---

⁴⁶ Rural areas versus urban areas: are two Frances really at odds at the ballot box?. Sciences Po Grenoble UGA. URL: <https://en.sciencespo-grenoble.fr/blogs/zones-rurales-contre-zones-urbaines-deux-france-sopposent-elles-vraiment-dans-les-urnes> (дата звернення: 14.04.2026).

Цей феномен можна інтерпретувати як специфічну форму територіальної ідентичності, яка включає усвідомлення належності до окремого простору, відчуття несправедливого розподілу ресурсів, дефіцит політичного представництва та символічне знецінення. Саме ці суб'єктивні уявлення, а не лише об'єктивні економічні показники, відіграють важливу роль у формуванні електоральної поведінки.

Отже, аналіз територіальної поляризації у Франції після 2022 р. свідчить про необхідність врахування не лише соціально-економічних характеристик територій, а й перцептивних та ідентифікаційних чинників. Протиставлення міста й периферії функціонує не лише як аналітична категорія, а й як потужний символічний поділ, який впливає на політичну поведінку громадян і може розглядатися як один із чинників кризи довіри до ліберальної демократії у сучасній Франції.

РОЗДІЛ 3

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ФРАНЦІЇ (2022-2026)

3.1. Еволюція центристського блоку: від руху «En Marche» до партії «Renaissance»

Партія макроністів Renaissance⁴⁷ перебуває в процесі пошуку нової назви, що вже стає четвертою зміною позначення за менш ніж десять років існування організації. Цей крок відображає спроби її генерального секретаря Габрієля Атталія відокремити партійну структуру від постаті президента Емманюеля

---

⁴⁷ France: le parti de Macron change de nom. Anadolu. URL: <https://www.aa.com.tr/fr/politique/france-le-parti-de-macron-change-de-nom/2688158> (дата звернення: 14.04.2026).

Макрона, хоча поки що ці зусилля не принесли значного успіху. 31 липня 2025 р. Аттал, колишній прем'єр-міністр і нинішній керівник партії, розпочав внутрішню консультацію серед приблизно 33 тисяч членів, де одним із ключових питань стало саме перейменування руху. Офіційні пояснення цієї трансформації ґрунтуються насамперед на невдачі бренду Renaissance у закріпленні в суспільній свідомості: лише третина виборців правильно ідентифікує партію за назвою, тоді як для La France insoumise (LFI) та Rassemblement national (RN) цей показник сягає 70 відсотків. Додаткову плутанину створює фонетична схожість із партією Reconquête Еріка Земмура, що підкреслює серйозний дефіцит політичної диференціації.

За цими функціональними міркуваннями стоїть глибша динаміка політичної спадкоємності. Габріель Аттал⁴⁸ прагне сформувати партію за власним образом і, за свідченнями джерел всередині Renaissance, фактично «вбити батька» - тобто остаточно відмежуватися від Макрона. Ця стратегія емансипації бере початок у різкому розриві, спричиненому розпуском Національної асамблеї в червні 2024 р., який перетворив колишню близькість і порозуміння між президентом та його экс-прем'єром на холодну й відсторонену співіснування. Водночас виникає фундаментальне питання: чи є цей ребрендинг лише косметичною операцією, покликаною приховати глибокі внутрішні суперечності партії, чи він знаменує справжню доктринальну перебудову, здатну розв'язати ідентичну апорію макронізму в постпрезидентський період? Така трансформація могла б надати генеральному секретарю та голові парламентської групи можливість вийти з-під макронівської опіки⁴⁹.

---

⁴⁸ Renaissance – Parti politique français. URL: <https://parti-rennaissance.fr/> (дата звернення: 14.04.2026).

⁴⁹ Renaissance – Parti politique français. URL: <https://parti-rennaissance.fr/> (дата звернення: 14.04.2026).

Траєкторія номінальних змін макроністського руху ілюструє політичну амбіцію, яка постійно стикається з власними амбівалентностями. Вибір назви «En Marche!» у квітні 2016 р. став справжньою інновацією у французькому політичному ландшафті: відверта персоналізація через ініціали Е. М. Емманюеля Макрона, риторика «руху», що відкидала застаріле ярмо «партії», а також заявлене подолання традиційного ліво-правого поділу вписували нове утворення в ряд європейських персональних партій, таких як Forza Italia Сільвіо Берлусконі чи Рух п'яти зірок Беппе Грільо в Італії. Французька специфіка полягала в претензії одночасно втілювати оновлення та інституційну стабільність.

Переименування «En Marche!» у La République En Marche (LREM)⁵⁰ у травні 2017 р., відразу після президентської перемоги, мало на меті, за словами політолога Жюльєна Фретеля, адаптуватися до нової реальності - приходу Макрона на пост президента та створення парламентських груп більшості. Цей перехід символізував перетворення руху на інструмент виконавчої влади та ілюстрував процес картелізації, коли партія стає залежною від державних ресурсів та інституційної влади для виживання, а не від мобілізації громадянського суспільства. Після п'яти років гіперперсоналізації навколо президента рух знову змінює назву, відмовляючись від LREM на користь офіційного Renaissance у вересні 2022 р.⁵¹ Цей крок теоретично мав стати спробою нормалізації та деперсоналізації: розширити базу шляхом злиття з мікропартіями Agir та Territoires de progrès, європеїзувати ідентичність через посилення на відродження європейського проєкту (з алюзією на історичну епоху Відродження) та нормалізувати організацію через традиційну систему платних внесків. Таким чином, ребрендинг мав перетворити рух, зосереджений на фігурі президента, на більш формалізовану структуру.

---

⁵⁰ Renaissance – Parti politique français. URL: <https://parti-rennaissance.fr/> (дата звернення: 14.04.2026).

⁵¹ Knapp A. France's party system in 2022. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/09639489.2022.2134849?needAccess=true> (дата звернення: 09.04.2026).

Ці номінальні еволюції, однак, оголюють фундаментальну апорію макронізму: створений як персональний проєкт у розриві з традиційною системою, він коливається між гіперперсоналізацією та спробами нормалізації, так і не розв'язуючи цю генетичну суперечність. Як зазначає Ендрю Кнапп⁵² у статті "France's party system in 2022" (Modern & Contemporary France, 2022), коаліція Ensemble! включала LRM, перейменовану на Renaissance наприкінці червня 2022 р., разом із Horizons Едуара Філіпа та MoDem Франсуа Байру. Кнапп підкреслює, що ця зміна стала технічною адаптацією в умовах фрагментації системи, де макроністський центр намагається домінувати в триполярній реальності (центр Макрона, лівий NUPES, правий RN), але залишається крихким через внутрішню напругу та сильну прив'язку до президента. LRM спочатку постала як «віртуальна партія» з онлайн-членами без внесків, що не дозволило їй глибоко вкоренитися, перетворивши французьку політику на «архіпелаг» (за Жеромом Фурке)⁵³.

Поза питаннями етикеток, Renaissance стикається з глибинною кризою існування. Організаційний занепад вимірюється цифрами: від 450 тисяч «клікерів» у 2017 році рух скоротився до 30 тисяч членів у 2022-му, а до 2024 р. кількість платних членів впала нижче 10 тисяч. Це пояснюється травмою розпуску 2024 р., розбіжністю між обіцянками горизонтальності та вертикальним стилем влади, а також правим дрейфом. Ідеологічна порожнеча проявляється в характеристиці партії як «порожнього будинку», народженого «кліком», без стабілізованого доктринального корпусу. Опитування Атталя, де членів просять визначити три цінності та ідентичність одним реченням,

---

⁵² Кнапп А. France's party system in 2022. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/09639489.2022.2134849?needAccess=true> (дата звернення: 09.04.2026).

⁵³ Кнапп А. France's party system in 2022. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/09639489.2022.2134849?needAccess=true> (дата звернення: 09.04.2026).

парадоксально підкреслює відсутність чіткого «en même temps», яке так і не кристалізувалося в проєкт. «Прогресизм» як маркер, запроваджений 2017 р. для маскуванню лібералізму, вичерпався, не приховавши суперечностей із правими політиками на кшталт скасування ISF чи використання статті Конституції Франції 49.3⁵⁴.

3.2. Консолідація крайніх правих (Rassemblement National)

У період 2022–2025 років Rassemblement National (RN)⁵⁵ пройшло шлях від маргінальної опозиційної сили до головного нового центру сили у французькій політичній системі. Цей процес став результатом трьох взаємопов'язаних етапів: історичної консолідації, стратегічної нормалізації та активного мейнстрімінгу, який здійснювали самі основні еліти. Успіх RN є наслідком трьох чітких фаз за останні 40 років. Перша - період швидкого зростання між 1984 роком, коли Національний фронт здобув 10 % на європейських виборах, і 1988 роком, коли Жан-Марі Ле Пен набрав 14,5 % на президентських виборах. Друга фаза - консолідація між 1988 роком та серединою 2000-х: партія стабільно утримувала близько 15 % голосів, здобула кілька мерських посад на муніципальних виборах 1995 р., вийшла у другий тур президентських виборів 2002 р. і, головне, створила шир. мережу місцевих виконавців та обраних представників, перетворившись на «звичайну» політичну

---

⁵⁴ WELT. Frankreich: Macrons Partei benennt sich in „Renaissance“ um. URL: <https://www.welt.de/politik/ausland/article238579709/Frankreich-Macrons-Partei-benennt-sich-in-Renaissance-um.html> (дата звернення: 14.04.2026).

⁵⁵ Visualization of the new political-media landscape in France. Fondation Descartes. URL: <https://www.fondationdescartes.org/en/2020/11/visualization-of-the-new-political-media-landscape-in-france/> (дата звернення: 14.04.2026).

силу. Нарешті, з 2011 р. розпочалася фаза нормалізації, яка різко прискорилося після 2017 р. і досягла піку в 2022–2025 роках⁵⁶.

Парламентські вибори 2022 р. стали поворотним моментом. RN здобула 18,7 % голосів - найвищий результат в історії - і провела до Національних зборів 89 депутатів, тобто зростання на 81 мандат порівняно з попередніми лише 8. Цей прорив став можливим завдяки високій абсенції, «негативному голосуванню» проти Емманюеля Макрона та послабленню «республіканського фронту». Марін Ле Пен отримала приблизно 13 мільйонів голосів на президентських виборах - у понад два рази більше, ніж 5,5 мільйонів її батька в 2002 році. Але результат 2022 р. не був випадковістю. Він став продовженням майже 15 років системної нормалізації: місцевого закріплення, ефективного управління на регіональному рівні та стратегічного переформатування самої Ле Пен, яка відмовилася від найбільш радикальних елементів попереднього Front National⁵⁷.

Після виборів 2022 р. партія перейшла від «дедemonізації» до повноцінної «нормалізації». Увечері 19 червня, коли екзит-поли показали масштаб перемоги, Ле Пен заявила, що RN буде «поважати інституції та завжди діяти конструктивно». Наступного ранку вона залишила посаду голови, щоб повністю зосередитися на керівництві парламентською фракцією. Через кілька днів вона вимагала від нових депутатів - багатьох із яких уперше обрали й вони далекі від паризьких еліт - професійного вигляду: «Усі чоловіки мають носити краватки». На початку нового парламентського сезону двоє представників RN - Себастьян Шеню та Елен Лапорт - стали віцепрезидентами Національних зборів.

---

⁵⁶ Carral U., Tuñón J., Elías C. Populism, cyberdemocracy and disinformation: analysis of the social media strategies of the French extreme right in the 2014 and 2019 European elections. URL: <https://www.nature.com/articles/s41599-023-01507-2#citeas>.

⁵⁷ O'Carroll L. Disinformation networks 'flooded' X before EU elections, report says. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/world/article/2024/jul/12/disinformation-networks-social-media-x-france-germany-italy-eu-elections> (дата звернення: 14.04.2026).

Для другої за величиною фракції це було природно, але ще кілька місяців тому таке здавалося неможливим⁵⁸.

Паралельно RN здійснила поворот до соціального популізму. Після світової фінансової кризи 2008 р. партія різко зсунулася вліво в економічних питаннях - зарплати, пенсії, соціальний захист, державні послуги. На виборах 2022 р. головним меседжем стала криза вартості життя, яка найбільше турбує нижчий середній клас і робітників. За перші шість місяців у парламенті RN чітко демонструвала стратегію балансування: традиційні крайньо праві теми поєднувалися з «триангуляцією». Партія пропонувала шкільну форму, презумпцію законної самооборони для поліції, виключення іноземних працівників із професійних виборів, пропорційну систему. Водночас вона вимагала зниження місцевих податків для пенсіонерів і парламентського контролю над будинками для літніх людей. Нещодавно Марін Ле Пен підтримала конституціоналізацію права на аборт і запропонувала очолити групу з вивчення антисемітизму в парламенті - ще один символічний крок до дистанціювання від двозначності попереднього Front National щодо Другої світової війни⁵⁹.

Стратегічне переформатування полягало насамперед у тому, щоб зробити партію менш екстремальною в очах виборців і політиків. Ле Пен і RN⁶⁰ змінили поведінку та комунікацію: риторично вони намагаються поєднати

---

⁵⁸ O'Carroll L. Disinformation networks 'flooded' X before EU elections, report says. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/world/article/2024/jul/12/disinformation-networks-social-media-x-france-germany-italy-eu-elections> (дата звернення: 14.04.2026).

⁵⁹ French social media use on presidential election 2022. Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/1298587/social-media-use-presidential-election-france/> (дата звернення: 14.04.2026).

⁶⁰ French social media use on presidential election 2022. Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/1298587/social-media-use-presidential-election-france/> (дата звернення: 14.04.2026).

урядову серйозність і соціальну прийнятність з антиелітистським популізмом. На рівні політики партія перейшла до «стратегічної триангуляції»: стала ліберальнішою в соціальних і сімейних питаннях, почала використовувати феміністичну риторіку (переважно як інструмент антимульманської політики) і пом'якшила євроскептичні позиції, зокрема відмовившись від виходу з євро. Ці зусилля дали певний успіх серед електорату, але майже нульовий - серед політичного істеблішменту. Спілкування з депутатами RN досі вважається табу.

Європейські вибори 2024 р. стали якісним стрибком. RN під керівництвом Жордана Барделла втретє поспіль здобула перемогу, набравши 31,4 % голосів і 31 місце в Європарламенті - рекорд за всю історію. Разом зі splinter-партією Reconquête крайні праві набрали майже 40 % французького електорату. Це вже не просто протестний голос: партія здійснила стратегічний зсув, інтегрувавши Європу в свій дискурс. RN критикує ЄС зсередини, залишаючись євроскептичною за риторикою, але водночас використовує європейські інституції, щоб перебудувати наднаціональну систему під власні інтереси. У програмі «Патріоти для Європи» партія заявляє: «Ми, патріотичні сили Європи, зобов'язуємося повернути майбутнє нашого континенту народам Європи, відновити контроль над нашими інституціями та переорієнтувати європейську політику на службу нашим націям і народам»⁶¹. RN визнає Європу «нашим європейським домом», але відкидає «віддалені та невідомі інституції Брюсселя, глобалістські сили, невибраних бюрократів і лобі». Це вже не радикальний антиєвропеїзм Жан-Марі Ле Пена, а прагматичний євроскептицизм, що дозволяє RN легітимізуватися серед французів і водночас тиснути на національну владу⁶².

Вибори 2024 р. чітко показали націоналізацію європейського голосування. Для виборців RN головними питаннями стали імміграція (76 %),

⁶¹ MANIFESTO - Patriots.eu. URL: <https://patriots.eu/manifesto/> (дата звернення: 17.04.2026).

⁶² 2022 le risque populiste en France. Fondapol. URL: <https://www.fondapol.org/etude/2022-le-risque-populiste-en-france/> (дата звернення: 14.04.2026).

купівельна спроможність (55 %) та безпека (32 %) - суто внутрішні проблеми Франції. Кампанія повністю націоналізувалася під гаслом «Франція повертається», а Барделла став символом нового покоління. Саме цей результат став безпосереднім приводом для розпуску Національних зборів: перемога RN на європейському рівні миттєво трансформувалася в національну кризу⁶³.

На законодавчих виборах 2024 р. RN здобула рекордні 126 місць (плюс 17 мандатів від альянсу з Еріком Сіотті з «Республіканців»), перетворившись на головну опозиційну силу. Партія домінує на півночі та північному сході Франції, а також на всьому середземноморському узбережжі⁶⁴. У деяких департаментах, як-от Гар, усі мандати тепер належать RN. Довготривалість перетворилася на справжню інституціоналізацію: ключові постаті, як Марін Ле Пен, Себастьян Шеню та Бруно Більд, повернулися до парламенту з величезними перевагами, а армія молодих активістів RN готова до мобілізації. Партія залишається силою працьовитого нижчого класу - часто власників автомобілів із сім'ями та низькооплачуваною роботою, які живуть щонайменше за 20–30 км від великого міста, - але її географічний охоплення крихкий: вузькі перемоги в маргінальних округах і труднощі з розширенням у Бретані, на західному узбережжі чи у великих містах.

Стратегію «нормалізації», яку відкрито проводила Марін Ле Пен, пом'якшила жорсткі риси партії та сприяла її інституціоналізації⁶⁵. Жордан

---

⁶³ France: cracks in the Republic. DHAPress.com. URL: <https://www.dhappress.com/en/news/world/17722> (дата звернення: 14.04.2026).

⁶⁴ Visualization of the new political-media landscape in France. Fondation Descartes. URL: <https://www.fondationdescartes.org/en/2020/11/visualization-of-the-new-political-media-landscape-in-france/> (дата звернення: 14.04.2026).

⁶⁵ Visualization of the new political-media landscape in France. Fondation Descartes. URL: <https://www.fondationdescartes.org/en/2020/11/visualization-of-the-new-political-media-landscape-in-france/> (дата звернення: 14.04.2026).

Барделла намагався виглядати як чистий і компетентний політик, що говорить мовою доброго правого керування, а не антиіммігрантського популізму. Альянс RN з Сіотті та «Республіканцями» став першим національним виборчим союзом між крайніми правими та центристськими правими. Поглинання електорату партії Еріка Земмура *Reconquête* свідчить про можливий зсув RN у бік традиційної ліберально-консервативної партії.

Таким чином, у 2022–2025 роках RN завершила перехід від маргінальної сили до повноцінного центру влади. Стратегія нормалізації, підтримана діями основних еліт, місцеве закріплення, соціальний популізм, «європеїзація» та регіональне домінування дозволили партії не просто виживати, а диктувати політичну повістку. RN уже не протестний рух - це інституціоналізована сила, готова до влади, з потужною регіональною базою, молодим лідером і легітимністю в очах значної частини суспільства. Ця консолідація стала одним із головних факторів глибокої трансформації політичної системи П'ятої Республіки⁶⁶.

3.3. Перебудова лівого табору (NUPES: успіхи та кризи)

Запуск **Nouvelle Union Populaire Écologique et Sociale (NUPES)**⁶⁷ у травні 2022 р. кардинально змінив політичну атмосферу у Франції напередодні парламентських виборів. До того перспективи лівих виглядали доволі похмурими: попри сильний результат Жан-Люка Меланшона в опитуваннях під час президентської кампанії, ліві сили знову не змогли вийти у другий тур, а роз'єднані партії здавалися приреченими на чергову нищівну поразку в

---

⁶⁶ Fractures françaises 2025 / D. Lamotte та ін. Ipsos. URL: <https://www.ipsos.com/fr-fr/fractures-francaises-2025> (дата звернення: 14.04.2026).

⁶⁷ The NUPES (New Popular Ecological and Social Union) A historic alliance in France for the 2022 legislative elections. Global Green News. URL: <https://globalgreen.news/en/the-nupes-new-popular-ecological-and-social-union-a-historic-alliance-in-france-for-the-2022-legislative-elections/> (дата звернення: 14.04.2026).

Національних зборах. NUPES дала їм реальну надію. Коаліція об'єднала основні ліві сили - **La France Insoumise (LFI)** Меланшона, **Parti socialiste (PS)**, **Europe Écologie–Les Verts (EELV)**, **Parti communiste français (PCF)**, а також менші групи на кшталт *Génération.s*, *Génération écologie* та *Nouveaux démocrates*. *Nouveau parti anticapitaliste (NPA)* відмовився приєднуватися через небажання коаліції з PS. Спочатку кожна партія підписувала двосторонні угоди з LFI, а 19 травня 2022 р. всі вони злилися в єдину спільну програму з понад 650 політичними пропозиціями⁶⁸.

Ця коаліція не була першою широкою лівоцентристською спробою в історії Франції. Вона продовжувала традицію **Cartel des gauches** 1924 р., Народного фронту 1936-го, Спільної програми 1972 р. та «Плюралістичної лівої» 1997-го. Програма NUPES мала радикально-реформістський характер: вона відновлювала акцент на соціальній та фіскальній справедливості (зниження пенсійного віку до 60 років, суттєве підвищення мінімальної зарплати), запроваджувала екологічне планування та «золоте кліматичне правило» для захисту біорізноманіття, боротьби з забрудненням і скорочення викидів. Коментатори, зокрема Томас Пікетті, підкреслювали⁶⁹, що об'єднані ліві повернули на арену теми справедливості, хоча програма була менш радикальною за угоду 1972 р. й не передбачала перехідного розриву з капіталізмом.

Створення NUPES стало можливим завдяки динаміці президентської кампанії 2022 р.. «Народні праймеріз» на початку р. з Крістіан Тобірою як переможницею провалилися й лише посилили розкол. Натомість опитування

---

⁶⁸ The NUPES (New Popular Ecological and Social Union) A historic alliance in France for the 2022 legislative elections. Global Green News. URL: <https://globalgreen.news/en/the-nupes-new-popular-ecological-and-social-union-a-historic-alliance-in-france-for-the-2022-legislative-elections/> (дата звернення: 14.04.2026).

⁶⁹ Marlière P. Can the 'Nupes' revive the French left's fortunes? Brave New Europe. URL: <https://braveneweuropa.com/philippe-marliere-can-the-nupes-revive-the-french-lefts-fortunes> (дата звернення: 14.04.2026).

перетворилися на справжню праймеріз для лівих: Меланшон, який традиційно уникав внутрішньолівих праймеріз і балотувався як самовисуванець, фінішував сильно, ледь не випередивши Марін Ле Пен і майже потрапивши у другий тур. Він запропонував союз з позиції сили, спираючись на тактичне голосування лівих виборців, які прагнули уникнути повторення дуелі Макрон–Ле Пен 2017 р.. На парламентських виборах 12 і 19 червня 2022 р. NUPES досягла значного успіху: отримала близько 25,7 % у другому турі та провела 131 депутата - найкращий результат лівих із 2012 р.. Це дозволило лівим стати головною опозиційною силою, позбавити Макрона абсолютної більшості та, іронічно, допомогти PS, яка боролася за виживання, відновити парламентську групу та зрушити вліво. Без гегемонії LFI багато менших партій були б просто розгромлені⁷⁰.

Проте вже в 2023 році союз почав розпадатися. Публічні суперечки, крики та взаємні звинувачення перетворили NUPES на політичний фарс. Лідери PS, EELV і PCF систематично атакували Меланшона та LFI з правих позицій: критикували його за фразу «поліція вбиває» після вбивства Наеля в липні 2023-го, дорікали за організацію демонстрацій проти пенсійної реформи та нібито неповагу до профспілок. Кульмінація настала після 7 жовтня 2023 р.: розбіжності щодо Гази, України, звинувачення в антисемітизмі стали непримиренними. PS (Олів'є Фор) оголосив мораторій на участь у NUPES, PCF назвав союз «тупиком» і закликав до «нового типу союзу», а Marine Tondelier (EELV) публічно ображала Меланшона. Реформістські партії свідомо тягли блок праворуч, намагаючись послабити LFI та зберегти власні бюрократичні позиції. Внутрішні конфлікти,

---

⁷⁰ France: the NUPES fiasco and the need for a revolutionary alternative. In Defence of Marxism. URL: <https://marxist.com/france-the-nupes-fiasco-and-the-need-for-a-revolutionary-alternative.htm> (дата звернення: 14.04.2026).

персоналізація навколо Меланшона та відсутність єдиного стратегічного лідерства (на відміну від Ліонеля Жоспена в 1997-му) виявилися фатальними⁷¹.

Після поразки президентської коаліції на євровиборах Макрон 9 червня 2024 р. несподівано розпустив Національні збори. Ліві миттєво об'єдналися в **Nouveau Front Populaire (NFP)**⁷² - коаліцію з майже тим самим складом, що й NUPES. Уже наступного дня підписали угоду про спільних кандидатів і програму (скасування пенсійної реформи 2023 р., підвищення мінімальної зарплати, екологічний перехід). На дострокових виборах 30 червня – 7 липня 2024 р. NFP набрала 28,1 % у першому турі та здобула 180–182 місця в другому - на 49–51 більше, ніж NUPES у 2022-му. Ліві стали найбільшою фракцією в парламенті, заблокувавши абсолютну перемогу RN (143 місця) і посунувши Ensemble (близько 159–168 місць). Це був черговий «лівий сюрприз», попри постійні ярлики «*extrême gauche*» від Макрона, правих і навіть частини центру. Насправді програма NFP залишалася в рамках республіканських інститутів - радикально-реформістською, подібною до Народного фронту 1936-го чи Спільної програми 1972-го, без скасування капіталізму, революційного розриву чи радикального антиімперіалізму. Вона фокусувалася на соціальній справедливості, екології та захисті державних послуг, а не на «вільній асоціації виробників» чи загальному страйку.

Успіх виявився неповним. Жоден блок не отримав абсолютної більшості⁷³ (289 місць). NFP не змогла сформувати уряд через відмову центру та

---

⁷¹ Pourquoi le Nouveau Front populaire et son programme commun ne sont pas d'« *extrême gauche* ». The Conversation. URL: <https://theconversation.com/pourquoi-le-nouveau-front-populaire-et-son-programme-commun-ne-sont-pas-d-extreme-gauche-233845> (дата звернення: 14.04.2026).

⁷² Marlière P. Can the 'Nupes' revive the French left's fortunes? Brave New Europe. URL: <https://braveneweuropa.com/philippe-marliere-can-the-nupes-revive-the-french-lefts-fortunes> (дата звернення: 14.04.2026).

⁷³ Chabal E. The deluge: France's 2024 legislative election. URL: <https://doi.org/10.1080/09639489.2024.2381787>.

правих співпрацювати з LFI. Після літніх переговорів Макрон призначив правоорієнтований уряд Міхеля Барньє (вересень 2024), а згодом Франсуа Байру. Ліві опинилися в опозиції, їхній вплив залишився обмеженим через внутрішні розбіжності, відсутність єдиного лідера та постійні конфлікти. Уряд Барньє зрештою впав у грудні 2024 р. після вотуму недовіри від NFP і RN. Триблокова фрагментація (NFP – Ensemble – RN) збереглася, а ліві, попри найбільшу фракцію, виявилися найменш здатними до компромісів і реальної влади.

Таким чином, період 2022–2025 років став для французьких лівих часом блискучих електоральних проривів і водночас глибоких криз⁷⁴. Створення NUPES у 2022-му та швидке відновлення в форматі NFP у 2024-му довели, що об'єднання працює: ліві повернулися в гру після років маргіналізації, значно збільшили представництво в парламенті та стали реальною протипагою як Макрону, так і RN. Коаліції дозволили PS відновити позиції, а всьому лівому табору - мобілізувати виборців навколо соціальної та екологічної альтернативи. Водночас персоналізація навколо Меланшона, гегемонія LFI, непримиренні розбіжності щодо міжнародних питань (Україна, Газа, антисемітизм), а також реформістський характер програми, що не виходив за межі буржуазної республіки, не дали перетворити парламентські успіхи на реальну владу. NUPES і NFP виявилися ефективними електоральними інструментами, але нестабільними політичними союзами. Вони підкреслили як потенціал лівого об'єднання, так і структурні обмеження реформістської стратегії в умовах кризи капіталізму та підйому крайніх правих.

---

⁷⁴ Chabal E. The deluge: France's 2024 legislative election. URL: <https://doi.org/10.1080/09639489.2024.2381787>.

3.4. Зменшення впливу традиційних партій (**Les Républicains** та **Parti socialiste**) 2022–2025

Період 2022–2025 р. став переломним у сучасній політичній історії Франції. За цей короткий час остаточно завершився перехід від класичної біполярної системи, яка домінувала в П'ятій республіці понад шістьдесят років, до триблокової (триполярної) моделі, у якій головними гравцями стали лівий альянс **Nouveau Front Populaire (NFP)**⁷⁵, центристська коаліція президента Емманюеля Макрона **Ensemble** та права **Rassemblement National (RN)**. Традиційні «великі» партії - **Les Républicains (LR)** і **Parti socialiste (PS)**, - які ще у 2012 році разом контролювали президентство, уряд і абсолютну більшість у Національних зборах, за лічені роки втратили статус національних політичних сил і перетворилися на другорядних акторів. Їхній занепад був настільки швидким і глибоким, що багато аналітиків називають його «брутальним» (*brutal decline*).

Цей процес не був випадковим. Він став наслідком одночасного тиску з двох боків: з одного боку - успішної центристської пропозиції Макрона, яка забрала в традиційних партій їхній «природний» електорат, а з іншого - радикалізації як лівого, так і правого флангів, які перехопили в **LR** і **PS** ідеологічну ініціативу та мобілізаційний потенціал. У результаті обидві партії опинилися в політичному вакуумі: їхні ідеї (соціальна справедливість, республіканський порядок, поміркований лібералізм) продовжували залишатися популярними серед французів, але самі партії втратили довіру, членство, кадри та національну перспективу⁷⁶.

---

⁷⁵ Chabal E. The deluge: France's 2024 legislative election. URL: <https://doi.org/10.1080/09639489.2024.2381787>.

⁷⁶ Mondon A. Hegemonic defeatism: The mainstreaming of far-right politics in France. URL: <https://doi.org/10.1093/pa/gsac044>.

Les Républicains пережили найбільш драматичний і болісний колапс. Ще у 2012 році, після поразки Ніколя Саркозі, партія (тоді під назвою UMP) мала понад 200 депутатів. У 2017 році, після невдалого балотування Франсуа Фійона, кількість мандатів скоротилася до 113. Однак справжній крах стався у 2022 році. Кандидатка партії на президентських виборах Валері Пекресс отримала лише 4,78 % голосів - найгірший результат основної правої сили з часів заснування П'ятої республіки у 1958 році. На парламентських виборах того ж р. **LR** ледь подолали 10 % у першому турі й провели лише 61–62 депутати⁷⁷.

Ще гіршими виявилися результати 2024 р.. На європейських виборах партія отримала лише 7,3 %, а на дострокових парламентських виборах - 6,6 % у першому турі та всього 39 місць у другому (втрата ще понад 20 мандатів порівняно з 2022 роком). Партія остаточно втратила представництво в Парижі, майже повністю зникла з регіону Іль-де-Франс і більше не має мерів у жодному з десяти найбільших міст Франції. У традиційних правих регіонах, таких як Прованс - Альпи - Лазурний Берег, її присутність також значно ослабла.

Причини занепаду **LR** комплексні. По-перше, буржуазний і верхній середній клас, який традиційно підтримував голлістську та помірковано праву політику, масово перейшов до Макрона, сприйнявши його як ефективнішого захисника своїх інтересів. По-друге, значна частина більш радикального, консервативного та антимігрантського електорату перейшла до **RN** Марін Ле Пен. По-третє, партія пережила глибоку внутрішню кризу ідентичності. Вона так і не змогла виробити сучасну, привабливу ідеологію, яка б відрізнялася як від макронівського центрризму, так і від націонал-популізму **RN**⁷⁸. Президентська кампанія Валері Пекресс 2022 р. стала яскравим прикладом - вона фактично

---

⁷⁷ Mondon A. Hegemonic defeatism: The mainstreaming of far-right politics in France. URL: <https://doi.org/10.1093/pa/gsac044>.

⁷⁸ Bendjaballah S., Sauger N. France: Political Developments and Data for 2024. URL: <https://doi.org/10.1111/2047-8852.70020>.

обмежилася переупаковкою старих «саркозистських» ідей без свіжих пропозицій.

Кульмінацією внутрішньої кризи став 2024 рік, коли лідер партії Ерік Чіотті відкрито закликав до локальних альянсів з **RN**. Це рішення призвело до гострого розколу, виключення Чіотті, судових баталій і масового виходу депутатів. Членство **LR** за цей період скоротилося з понад 150 тисяч у 2017 році до менш ніж 50 тисяч у 2025-му. Попри збереження більшості в Сенаті та певних регіональних позицій, на національному рівні партія перетворилася на «крихку» й залежну силу. У 2024–2025 роках представники **LR** (Мішель Барньє, Бруно Ретайо) брали участь у формуванні та підтримці нестабільних міноритарних урядів, але без реального впливу на прийняття стратегічних рішень. Це лише підкреслило їхню роль «політичної підпорки» для центристів.

Подібний, хоча й дещо інший за динамікою, процес занепаду відбувся з **Parti socialiste**⁷⁹. Якщо **LR** втрачали правий фланг, то соціалісти - лівий. На президентських виборах 2022 р. їхня кандидатка Анн Ідальго зазнала нищівної поразки, отримавши лише 1,7–1,8 % голосів - абсолютний історичний антирекорд для партії, яка ще у 2012 році обіймала президентський пост. Без участі в лівій коаліції **NUPES** соціалісти були б практично повністю витіснені з Національних зборів. Лише завдяки альянсу з **LFI** вони зберегли близько 25–31 мандатів⁸⁰.

Проте внутрішній стан партії залишався критичним. Членство впало нижче 40 тисяч осіб. На конгресі в Нансі в червні 2025 р. Олів'є Фор був переобраний першим секретарем із мінімальним результатом 51,15 % проти

---

⁷⁹ Bendjaballah S., Sauger N. France: Political Developments and Data for 2024. URL: <https://doi.org/10.1111/2047-8852.70020>.

⁸⁰ Stangler C. The Crisis Engulfing the French Left. The Nation. URL: <https://www.thenation.com/article/world/french-left-split-new-popular-front-melonchon-socialists/> (дата звернення: 14.04.2026).

Ніколя Майєр- Россіньоля. Голосування продемонструвало глибокий розкол усередині партії. Фор продовжував наполягати на збереженні широкого лівого союзу (з елементами порозуміння з **LFI**), тоді як значна частина партії (Майєр-Россіньоля, Глюксман, частина соратників Франсуа Олланда) вимагала чіткого розриву з «радикалами» Меланшона і створення самостійного, більш реформістського соціал-демократичного проекту⁸¹.

Соціалісти опинилися в класичній пастці «неможливого вибору»: з одного боку, залежність від лівої коаліції для збереження парламентських місць і локальної влади, а з іншого - постійна втрата поміркованих, центристсько-лівих виборців на користь Макрона та Глюксмана. У 2024–2025 роках **PS** підтримувала або толерувала міноритарні уряди Мішеля Барньє та Франсуа Байру, отримуючи в обмін окремі поступки (зокрема обіцянки переглянути пенсійну реформу 2023 р.). Однак ця підтримка не давала реального впливу на державну політику й лише посилювала образ партії як «безсилої» та залежної сили⁸².

Таким чином, 2022–2025 роки стали для обох традиційних партій періодом системного та, ймовірно, незворотного занепаду. **LR** втратили буржуазний електорат і праву ідентичність, **PS** - робітничий і лівий електорат, розчинившись у ширших коаліціях. Обидві партії перетворилися на локально-регіональні сили, позбавлені самостійної національної перспективи. Вони стали «підставками» для інших гравців: **LR** - для нестабільних центристських урядів, **PS** - для лівого блоку **NFP**⁸³.

---

⁸¹ Commission des sondages (contrôle, interdiction, publication). URL: <http://www.commission-des-sondages.fr> (дата звернення: 14.04.2026).

⁸² Visualization of the new political-media landscape in France. Fondation Descartes. URL: <https://www.fondationdescartes.org/en/2020/11/visualization-of-the-new-political-media-landscape-in-france/> (дата звернення: 14.04.2026).

⁸³ Gougou F. The 2024 French legislative elections: maintaining elections, political crisis. URL: <https://doi.org/10.1080/01402382.2024.2411665>.

Перед президентськими виборами 2027 р. питання виживання **LR** і **PS** як самостійних національних політичних суб'єктів залишається відкритим. Без глибокого оновлення керівництва, ідеології та стратегії обидві партії ризикують остаточно перетворитися на маргінальні сили або повністю розчинитися в нових політичних проектах. Французька політика остаточно увійшла в еру триблоковості, у якій традиційні партії П'ятої республіки вже не відіграють провідної ролі⁸⁴.

3.5. Вибори 2024–2025 рр. та їхній вплив на партійну конкуренцію

Президент Франції Емманюель Макрон 9 червня 2024 р., лише за годину після оголошення результатів виборів до Європейського парламенту, несподівано для всіх оголосив про розпуск Національних зборів і призначив дострокові парламентські вибори на 30 червня та 7 липня. Це рішення стало одним із найризикованіших і найдраматичніших політичних кроків за всю історію П'ятої республіки. Воно було безпосередньо спровоковане нищівною поразкою президентської коаліції **Ensemble** на європейських виборах, де ультраправа **Rassemblement National (RN)** Жордана Барделли та Марін Ле Пен здобула історичний результат - 31,4 % голосів. Це був найкращий показник радикальної правої сили в історії французьких виборів. Партія Макрона отримала лише 14,6 %, що стало для нього особистою політичною катастрофою⁸⁵.

Макрон пояснив свій крок необхідністю «прояснити ситуацію» та «повернути слово народу». У зверненні до нації він заявив, що не може

---

⁸⁴ Knapp A. France's party system in 2022. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/09639489.2022.2134849?needAccess=true> (дата звернення: 09.04.2026).

⁸⁵ Le Monde. Pour la NUPES, un premier anniversaire sous haute tension. URL: https://www.lemonde.fr/politique/article/2023/05/03/pour-la-nupes-un-premier-anniversaire-sous-haute-tension_6171942_823448.html (дата звернення: 14.04.2026).

продовжувати керувати країною «так, ніби нічого не сталося». Однак за офіційною риторикою приховувалися глибші причини. Після парламентських виборів 2022 р. президентська коаліція мала лише відносну більшість у Національних зборах (245 місць із 577). Протягом двох років уряд постійно змушений був вдаватися до статті 49.3 Конституції, щоб ухвалювати ключові закони без голосування - насамперед суперечливу пенсійну реформу 2023 р., яка викликала масові протести, та жорсткий імміграційний закон. Це створювало постійне відчуття політичного паралічу, безсилля влади та зростаючого невдоволення в суспільстві. Зміна прем'єр-міністра на Габріеля Атталія на початку 2024 р. ситуації не виправила. Додатковими факторами стали вагання Макрона щодо підтримки України, криза в Новій Каледонії та загальне падіння рейтингу президента⁸⁶.

Багато аналітиків вважають, що Макрон свідомо пішов на великий політичний ризик («big gamble»). Одна з головних теорій полягала в тому, що президент хотів «випробувати» RN на владі вже зараз, а не чекати 2027 р.. Якби 28-річний Жордан Барделла став прем'єр-міністром, це, на думку Макрона, швидко продемонструвало б французам неготовність і некомпетентність ультраправих до реального управління країною. Інша версія вказує на страх перед вотумом недовіри під час ухвалення бюджету на 2025 рік. У будь-якому разі рішення про розпуск було ухвалено одноосібно, без широких консультацій навіть із найближчим оточенням.

Кампанія, яка тривала всього 20 днів - мінімальний термін, дозволений Конституцією, - виявилася надзвичайно інтенсивною, емоційною та поляризованою. Уже в перші дні після розпуску сформувалися два ключові альянси. На лівому фланзі, попри попередні глибокі розбіжності та фактичний

---

⁸⁶ Політична криза у Франції: і опоненти, і колишні союзники змушують Макрона піти у відставку. Mind.ua. URL: <https://mind.ua/news/20295711-politichna-kriza-u-franciyi-i-oponenti-i-kolishni-soyuzniki-zmushuyut-makrona-piti-u-vidstavku> (дата звернення: 14.04.2026).

розпад альянсу **NUPES**, ліві сили швидко об'єдналися в **Nouveau Front Populaire (NFP)**. До нього увійшли **La France Insoumise** Жан-Люка Меланшона, **Parti socialiste**, **Europe Écologie – Les Verts**, **Parti communiste français** та низка дрібніших лівих партій. Вони за кілька днів узгодили розподіл округів (зі значним посиленням позицій соціалістів) та спільну передвиборчу програму, яка передбачала скасування пенсійної реформи, підвищення мінімальної зарплати, податкову реформу на користь бідніших верств і жорстку опозицію **RN**⁸⁷.

На правому фланзі стався справжній політичний землетрус. Лідер **Les Républicains** Ерік Чіотті в односторонньому порядку оголосив про союз із **RN**, що призвело до глибокого розколу в партії, масових відставок і навіть судових позовів. **RN** вперше в історії сформувала національний передвиборчий альянс («*Union des droites*») із частиною традиційної правої партії, висунувши 68 кандидатів-членів Чіотті. Президентська коаліція **Ensemble** відновила свій блок, розширивши його за рахунок **UDI**, але була змушена відмовитися від висунання кандидатів у 96 округах, де ризик перемоги **RN** вважався критичним⁸⁸.

Через раптовість розпуску та стислі терміни реєстрації загальна кількість кандидатів суттєво зменшилася - лише 4009 осіб (середня кількість на округ - 6,9 проти 10,9 у 2022 році). Кампанія майже не торкалася конкретних програмних питань. Головною темою стали рекорд уряду, здатність **RN** сформувати стабільний уряд та загроза приходу ультраправих до влади. Напруга була надзвичайно високою, страх домінував, особливо на лівому фланзі, де відбулася потужна мобілізація на місцях.

---

⁸⁷ France: cracks in the Republic. DHAPress.com. URL: <https://www.dhappress.com/en/news/world/17722> (дата звернення: 14.04.2026).

⁸⁸ Guigné J. Présidentielle 2022 | Le débat de l'entre-deux tours vu des réseaux sociaux. Ipsos. URL: <https://www.ipsos.com/fr-fr/presidentielle-2022/presidentielle-2022-le-debat-de-lentre-deux-tours-vu-des-reseaux-sociaux> (дата звернення: 14.04.2026).

Перший тур 30 червня приніс черговий шок. Явка зросла до 66,7 % - найвищий показник для законодавчих виборів із 1997 р.. **RN** здобула 33,4 % голосів і вперше в історії П'ятої республіки стала найбільшою силою вже в першому турі. **NFP** посіла друге місце з **28,3 %**, **Ensemble** - третє з **21,8 %**. Здавалося, що перемога ультраправих неминуча. Однак між першим і другим туром відбулася масова політична мобілізація. Лідери **NFP** і **Ensemble** закликали до взаємного зняття кандидатур у всіх округах, де **RN** виходила в лідери. Хоча формальної угоди не було, сотні кандидатів знялися, що різко скоротило кількість трикутних поєдинків⁸⁹.

Другий тур 7 липня став справжнім переломом. Явка залишилася високою (**66,6 %**). Завдяки ефективній роботі «республіканського фронту» та тактичному голосуванню **RN** зазнала відчутної поразки, здобувши лише **143 місця**. **Nouveau Front Populaire** вийшов на перше місце з **185 місцями**, коаліція Макрона **Ensemble** - на друге зі **167 місцями**, а традиційні праві - з **56 місцями**. За кількістю голосів **RN** залишалася найбільшою силою, але парламентська арифметика не дозволяла жодному блоку сформувати стабільний уряд більшості⁹⁰.

Результати виборів остаточно закріпили перехід французької політики від класичної біполярної системи (ліві–праві) до триблокової: лівий блок (**NFP**), центристський блок (**Ensemble**) та радикально правий блок (**RN**). Жодна коаліція не набрала навіть відносної більшості, необхідної для стабільного уряду. Це призвело до глибокої інституційної кризи. Після виборів Макрон відмовився призначати прем'єр-міністра від **NFP**, мотивуючи це «інституційною

---

⁸⁹ Visualization of the new political-media landscape in France. Fondation Descartes. URL: <https://www.fondationdescartes.org/en/2020/11/visualization-of-the-new-political-media-landscape-in-france/> (дата звернення: 14.04.2026).

⁹⁰ Guigné J. Présidentielle 2022 | Le débat de l'entre-deux tours vu des réseaux sociaux. Ipsos. URL: <https://www.ipsos.com/fr-fr/presidentielle-2022/presidentielle-2022-le-debat-de-lentre-deux-tours-vu-des-reseaux-sociaux> (дата звернення: 14.04.2026).

стабільністю». Лише у вересні 2024 р., після двох місяців політичного глухого кута, прем'єром був призначений 73-річний Мішель Барньє від **Les Républicains**. Він сформував центристсько-правий уряд меншості за участю **Renaissance**, **MoDem**, **Horizons** і **LR** та за парламентської толерантності **RN**. Однак уже в грудні 2024 р. цей уряд був повалений вотумом недовіри, ініційованим спільно **RN** і **NFP**. Наступний уряд Франсуа Байру також виявився нестабільним⁹¹.

Вибори 2024 р. стали «виборами, що підтримують існуючий порядок» у новому триполярному виборчому ладі, який остаточно сформувався після європейських виборів 2019 р.. Вони підтвердили триподіл голосів і триполяризацію доступу до влади: для формування більшості тепер потрібні щонайменше три коаліції. Водночас «республіканський фронт» продемонстрував, що значна частина французького суспільства досі відмовляється прийняти **RN** при владі. Особливо помітною була мобілізація молоді, яка через соціальні мережі та меми активно протистояла ультраправим, створюючи нову форму сучасного антифашизму⁹².

Проте перемога «фронту» не вирішила фундаментальних проблем французької політики. Країна отримала глибоко фрагментований парламент, у якому жодна сила не здатна самотійно керувати. Це призвело до хронічної нестабільності, постійної загрози вотумів недовіри, частого використання статті 49.3 та кулуарних домовленостей.

У підсумку парламентські вибори 2024 р. не принесли бажаного «прояснення», а навпаки - виявили глибоку кризу політичного представництва, інституційну вразливість П'ятої республіки та обмеженість макроністського

---

⁹¹ France: cracks in the Republic. DHAPress.com. URL: <https://www.dhappress.com/en/news/world/17722> (дата звернення: 14.04.2026).

⁹² Fractures françaises 2025 / D. Lamotte та ін. Ipsos. URL: <https://www.ipsos.com/fr-fr/fractures-francaises-2025> (дата звернення: 14.04.2026).

проекту. Франція вступила в період тривалої політичної нестабільності, який, імовірно, триватиме щонайменше до президентських виборів 2027 р.

3.6. Муніципальні вибори у Франції 2026 р. та трансформація локальних електоральних карт у контексті політичної кризи 2024–2025 років

Муніципальні вибори 2026 р., що відбулися 15 і 22 березня, стали важливим етапом у трансформації політичної системи П'ятої Республіки після парламентської кризи 2024 р.. У умовах розколотого Національних зборів, відсутності абсолютної більшості та постійної нестабільності уряду ці вибори не були лише локальним перерозподілом влади над меріями та муніципальними радами. Вони стали індикатором того, як національна триполяризація - президентський центр, крайні праві та об'єднані ліві - проникає на найнижчий рівень територіального управління. У голосуванні взяли участь близько 48,7 мільйона виборців у 34 875 комунах⁹³. Явка в першому турі склала приблизно 56 %, що є одним із найвищих показників для місцевих виборів за останні роки, хоча й значно нижчим, ніж на національних виборах. Це свідчить про збереження інтересу до влади «на місцях» попри загальну політичну апатію, спричинену постійними достроковими виборами та парламентським глухим кутом після 2024 р..

Результати першого туру одразу продемонстрували глибоку фрагментацію електоральної карти. У великих урбаністичних центрах ситуація залишалася вкрай конкурентною. У Ліоні чинний мер від зелених Грігорі Дусе ледь випереджав з 37,36 %, за ним ішов центрист Жан-Мішель Ола з 36,78 %, а кандидатка від La France insoumise (LFI) Анаїс Белуасса-Шерифі набрала 10,41 % і також пройшла до другого туру. У Парижі соціаліст Емманюель Грегуар

---

⁹³ Rural areas versus urban areas: are two Frances really at odds at the ballot box?. Sciences Po Grenoble UGA. URL: <https://en.sciencespo-grenoble.fr/blogs/zones-rurales-contre-zones-urbaines-deux-france-sopposent-elles-vraiment-dans-les-urnes> (дата звернення: 14.04.2026).

посів перше місце з 37,98 %, випереджаючи консерваторку Рашіду Даті з 25,46 %. Змагання перетворилося на п'ятистороннє, оскільки до другого туру пройшли також представниця LFI Софія Шікіру, центрист П'єр-Ів Бурназель і Сара Кнафо від Reconquête. У Марселі соціаліст Бенуа Пайян ледь випередив кандидата Rassemblement National (RN) Франка Аллізіо - 36,7 % проти 35,02 %, а до другого туру також пройшли представник LFI Себастьян Делогу (11,94 %) та консерваторка Мартін Вассаль (12,41 %). Ці результати відкрили шлях до складних переговорів на лівому фланзі та продемонстрували, що традиційні партії все ще утримують найбільші міста, але вже не без значних зусиль⁹⁴.

Особливо помітним став прорив LFI в урбаністичних районах. Координатор руху Мануель Бомпар заявив, що LFI буде присутня у «сотнях» другого туру. У Рубе депутат LFI Давід Гіро набрав близько 46 % і мав реальні шанси стати мером уже наступного тижня. У Сен-Дені партія значно випереджала конкурентів і могла захопити мерію вже в першому турі. Аналітики зазначають, що LFI свідомо зосередилася на бідніших міських районах і молодих виборцях - саме тих верствах, де партія демонструвала сильні результати на парламентських і європейських виборах 2024 р.. Це свідчить про поступову трансформацію LFI з «президентської машини протесту» на партію територіальну, здатну закріплюватися на місцевому рівні. Однак цей прорив не був загальнонаціональним і залишався обмеженим переважно великими містами та передмістями⁹⁵.

Паралельно відбувалася консолідація позицій крайніх правих. RN святкувала перші перемоги: у Бокері та кількох інших містах мери від партії

---

⁹⁴ Rural areas versus urban areas: are two Frances really at odds at the ballot box?. Sciences Po Grenoble UGA. URL: <https://en.sciencespo-grenoble.fr/blogs/zones-rurales-contre-zones-urbaines-deux-france-sopposent-elles-vraiment-dans-les-urnes> (дата звернення: 14.04.2026).

⁹⁵ Rural areas versus urban areas: are two Frances really at odds at the ballot box?. Sciences Po Grenoble UGA. URL: <https://en.sciencespo-grenoble.fr/blogs/zones-rurales-contre-zones-urbaines-deux-france-sopposent-elles-vraiment-dans-les-urnes> (дата звернення: 14.04.2026).

переобралися вже в першому турі, а в Перпіньяні Луї Аліо здобув переконливу перемогу з 50,61 % голосів. Лідер RN Жордан Барделла одразу заявив, що партія шукатиме союзи з «щирими правими списками» для другого туру. Водночас уже в першому турі проявилися структурні обмеження. Як показав детальний аналіз даних, проведений Les Echos, територіальна імплантація RN реально просунулася лише в традиційних зонах сили - Південному Сході та Па-де-Кале. У багатьох інших регіонах партія навіть відступила. Екстремальна права, включаючи союзників з Union des droites pour la République Еріка Чіотті та Reconquête, набрала в середньому лише 18,9 % у містах, де виставила кандидатів, тоді як на парламентських виборах 2024 р. її національний результат перевищував 30 %⁹⁶. Загалом у першому турі 2026 р. крайні праві зібрали 1,4 мільйона голосів - на 30 % більше, ніж у 2014 році, але кількість списків зросла лише на 21 порівняно з тим самим роком. Це свідчить, що RN досі важко знаходити сильних місцевих кандидатів і залишається «не партією нотаблів».

У метрополіях з населенням понад 100 тисяч приріст голосів RN був зосереджений переважно в трьох містах - Парижі, Марселі та Ніцці, причому значну частку в останніх двох дали не класичні списки RN, а союзники. Найвищі результати партія показала в середземноморських бастіонах: Марсель, Тулон, Нім, Ніцца, Перпіньян. Однак у половині метрополій, де RN виставляла кандидатів і в 2014, і в 2026 роках, вона навіть втратила голоси - зокрема в Монпельє, Нанті, Греноблі, Ліможі та Мюлузі. У містах середнього розміру (20–100 тисяч жителів) прогрес також виявився сильно географічно обмеженим: дві третини приросту припали на Па-де-Кале, Північ та Південний Схід. У малих комунах і селах RN продемонструвала помітне зростання середнього результату

---

⁹⁶ Municipales 2026: la carte qui relativise les gains électoraux du RN. Les Echos. URL: <https://www.lesechos.fr/elections/municipales/municipales-2026-le-rn-na-guere-progresse-hors-de-ses-zones-de-force-2221724> (дата звернення: 14.04.2026).

- з 19 % у 2014 році до 27 %, але виставила списки лише в 1 % комун і повністю відсутня в 31 департаменті, особливо на заході Франції та в столичному регіоні⁹⁷.

Другий тур 22 березня 2026 р. лише закріпив цю фрагментацію. У ньому взяли участь близько 17 мільйонів виборців у тих комунах, де в першому турі не було абсолютної більшості. Три найбільші міста - Париж, Марсель і Ліон - залишилися під контролем лівих. У Парижі соціаліст Емманюель Грегуар переміг з 50,5 %, значно випереджаючи Рашіду Даті (41,4 %). У Марселі лівий альянс здобув 54,7 %, а в Ліоні Грігорі Дусе зберіг посаду з 51,5 %. Ліві також утримали Нант і Ренн, хоча екологи втратили Бордо. Водночас RN та союзники здобули низку важливих перемог у середніх і малих містах: Ніцца, Каркассон, Кастр, Льєвен, Ментон, Монтаржі, Оранж, Сен-Авольд і В'єрзон. Це стало справжньою «хвилею» локальних успіхів для крайніх правих⁹⁸.

Реакції після другого туру були показовими. Лідер соціалістів Олів'є Фор прямо звинуватив LFI у «надмірній провокації та антисемітських образах», натякаючи на Жан-Люка Меланшона. Більшість лівих списків, що включали LFI, програли. Шоковим став результат у По, де колишній прем'єр Франсуа Байру втратив мерію всього 344 голосами. Грегуар у Парижі заявив, що місто стане «серцем опору проти союзу правих». Ці заяви підкреслювали зростання тактичних зв'язків між RN і традиційною правицею.

Інтерактивні карти, опубліковані Franceinfo, чітко візуалізували прогрес RN. Понад 500 списків крайніх правих подолали 10-відсотковий поріг і вийшли у другий тур - вдвічі більше, ніж у 2020 році. RN очолила перший тур щонайменше у 75 комунах (порівняно з 11 у 2020-му). Найвищий результат -

---

⁹⁷ Municipales 2026: la carte qui relativise les gains électoraux du RN. Les Echos. URL: <https://www.lesechos.fr/elections/municipales/municipales-2026-le-rn-na-guere-progresse-hors-de-ses-zones-de-force-2221724> (дата звернення: 14.04.2026).

⁹⁸ Municipales 2026: la carte qui relativise les gains électoraux du RN. Les Echos. URL: <https://www.lesechos.fr/elections/municipales/municipales-2026-le-rn-na-guere-progresse-hors-de-ses-zones-de-force-2221724> (дата звернення: 14.04.2026).

81,44 % у Брюе-ла-Бюїс'єр. Однак у мегаполісах партія зазнала поразок: Париж (лише 1,5 %), Бордо, Тулуза, Монпельє, Ренн, Страсбург. Це підтверджує «скляну стелю» у великих урбаністичних центрах.

Глибокий картографічний аналіз, проведений Youssef Souidi та Thomas Vonderscher у Le Grand Continent, показав ще більш детальну картину. Автори проаналізували майже 70 000 виборчих бюро, поєднавши результати з соціально-економічними даними INSEE за рівнем життя⁹⁹. Найбагатші 5 % бюро надзвичайно сконцентровані в Парижі та О-де-Сен (51 %), тоді як найбідніші 5 % - переважно на Півночі та в Сен-Сен-Дені. RN домінує в бюро з середнім рівнем життя та периурбанізованих зонах, але не в найбідніших кварталах, де виборці частіше утримуються або підтримують лівих. Президентська коаліція тримається на найзаможніших категоріях, а урбаністичні ліві - на диференційованих електоратах великих міст. Фрагментація стала структурною: після 2024 р. національні партії втрачають контроль над місцевою владою, кількість «різних» списків зростає, а локальні карти стають дедалі більш мозаїчними¹⁰⁰.

Таким чином, муніципальні вибори 2026 р. остаточно зафіксували нову реальність локальної електоральної карти Франції. RN значно розширила присутність у традиційних бастіонах Півночі та Півдня, здобувши десятки мерій і тисячі радників, але не пододала «скляну стелю» у великих містах і західних департаментах. LFI здійснила локальний прорив у урбаністичних районах, перетворюючись на територіальну силу. Традиційні партії та центр зберегли ключові фортеці, але втратили монополію. Фрагментація, триполяризація та

---

⁹⁹ Municipales 2026: cartographier la fragmentation électorale. Le Grand Continent. URL: <https://legrandcontinent.eu/fr/2026/03/11/municipales-2026-cartographier-la-fragmentation-electorale-francaise/> (дата звернення: 14.04.2026).

¹⁰⁰ Municipales 2026: cartographier la fragmentation électorale. Le Grand Continent. URL: <https://legrandcontinent.eu/fr/2026/03/11/municipales-2026-cartographier-la-fragmentation-electorale-francaise/> (дата звернення: 14.04.2026).

залежність від локальних альянсів стали домінуючими рисами. Ці зміни безпосередньо впливають із парламентської кризи 2024 р. і створюють фундамент для президентських виборів 2027 р., де жоден табір не зможе розраховувати на автоматичну перемогу без серйозної роботи на місцевому рівні. Муніципальні вибори 2026 р. не стали «історичним триумфом» жодної сили, але остаточно підтвердили, що політична система Франції остаточно перейшла від двопартійної моделі до складної, фрагментованої триполяризації, де локальний рівень влади набуває стратегічного значення для національного майбутнього¹⁰¹.

3.7. Президентська кампанія 2027 р. в умовах трансформації Франції

Президентські вибори 2027 р. у Франції вже давно перестали бути звичайним електоральним циклом і перетворилися на головний політичний нерв країни, який визначає не лише майбутнє П'ятої Республіки, а й стабільність Європейського Союзу та трансатлантичних відносин. Ще в лютому 2026 р., коли до голосування залишалось понад чотирнадцять місяців, усі ключові політичні сили - від центристського табору до крайніх правих і роздроблених лівих - повністю перейшли в режим передвиборчої боротьби. Традиційно французькі президентські кампанії набирають обертів лише після літніх відпусток р., що передують виборам, але цього разу ставки виявилися надто високими. Реальна загроза перемоги кандидата від Національного об'єднання (RN), який відкрито скептично ставиться до європейської інтеграції, НАТО та традиційних республіканських інститутів, змусила політичний істеблішмент, бізнес-еліту та аналітичні центри розпочати битву достроково¹⁰².

---

¹⁰¹ Le Rassemblement national à la conquête des municipales de 2026. Fondation Jean-Jaurès. URL: <https://www.jean-jaures.org/publication/le-rassemblement-national-a-la-conquete-des-municipales-de-2026-entre-implantation-locale-et-strategie-nationale/> (дата звернення: 14.04.2026).

¹⁰² Le Monde. Marine Le Pen's 2027 presidential rivals adjust their strategies to her legal timetable. URL: https://www.lemonde.fr/en/politics/article/2026/02/13/marine-le-pen-s-2027-presidential-rivals-adjust-their-strategies-to-her-legal-timetable_6750468_5.html (дата звернення: 14.04.2026).

Майже кожна політична ініціатива у Франції - від екологічної трансформації економіки до регулювання великого бізнесу чи реформи пенсійної системи - тепер оцінюється виключно крізь призму майбутніх виборів, на яких Емманюель Макрон уже не зможе балотуватися через конституційне обмеження двох термінів. Яскравим свідченням цього став Всесвітній саміт впливу (World Impact Summit), що відбувся в Парижі наприкінці січня 2026 р.. Формально захід був присвячений «зеленій» трансформації Європи та глобальним викликам, але на практиці перетворився на справжню арену для високорівневих політичних маневрів. Потенційні кандидати в президенти - лідерка екологів Марін Тондельє, лідер крайніх правих Жордан Барделла, центрист Габріель Атталь і представник центру-лівих Рафаель Глюксман - використовували трибуну, щоб презентувати свої візії майбутнього Франції та Єлисейського палацу. «Ми маємо готувати майбутнє вже сьогодні, - заявив тоді колишній прем'єр-міністр Атталь. - Країна стоїть перед ключовим моментом істини у 2027 році, який буде важливим не лише для Франції, а й для всієї Європи»¹⁰³.

Впливове бізнес-лобі Medef також розпочало активну роботу значно раніше, ніж зазвичай, і вже організувало низку закритих обідів та зустрічей з потенційними кандидатами, зокрема з Барделлою, Атталем та лідером соціалістів Олів'є Фором. Це свідчить про те, що французький бізнес усвідомлює ризик радикальної зміни політичного курсу і намагається заздалегідь впливати на позиції майбутніх лідерів. Політичні партії, у свою чергу, активно використовували муніципальні вибори березня 2026 р. як справжню генеральну репетицію перед президентськими. Крайні праві (Національне об'єднання) сподівалися закріпити свій статус домінуючої політичної сили на місцевому

---

¹⁰³ Attal G. « Je pense savoir comment il faut présider la France ». URL: <https://www.lepoint.fr/politique/gabriel-attal-je-pense-savoir-comment-il-faut-presider-la-france-QM3FW4IGCJB2DBSPP4CXKDXZYU/>.

рівні, тоді як центристи та ліві намагалися довести, що вони ще здатні протистояти зростанню RN. Політолог Бруно Жанбар з OpinionWay точно підсумував ситуацію: «Це буде дуже довга, дуже жорстка і, ймовірно, найважливіша кампанія за останні десятиліття»¹⁰⁴.

Муніципальні вибори 2026 р. стали першим серйозним тривожним сигналом для традиційних сил. Рекордно низька явка - лише 56–58,5 % у першому турі - виявилася найнижчою за всю історію П'ятої Республіки (окрім пандемійного 2020 р.). Політологи Франсуа Краус (IFOP) та Адель Зульфїкарпашич (IPSOS BVA) прямо заявили, що це «погана новина для французької демократії». У великих містах національні теми вийшли на перший план, а результати дали чіткі сигнали щодо динаміки сил перед 2027 роком. Національне об'єднання розглядало ці вибори як важливий крок до нормалізації та розширення присутності на півдні (Тулон, Марсель), а центристи та ліві - як тест на здатність мобілізувати виборців. Директор Eurasia Group з Європи Муджтаба Рахман підкреслив: патерни тактичного голосування між турами стали справжнім «генеральним прогоном» перед президентськими виборами. Апатія виборців і розчарування в елітах відкривають широкий шлях крайнім правим, а слабкість традиційних партій лише посилює цю тенденцію.

Найсвіжіші соціологічні дані повністю підтверджують цю динаміку. Опитування Ifop для Sud Radio та Le Figaro, проведене 26–27 лютого 2026 р. серед 1393 респондентів, зареєстрованих у виборчих списках, показало абсолютне домінування Жордана Барделли у першому турі. У всіх реалістичних сценаріях він стабільно **набирає 36–38 % і з великим відривом** виходить у другий тур. Навіть коли Едуар Філіпп виступає як єдиний кандидат центру, він отримує лише 23 %. У гіпотезі з Габріелем Атталем або Жеральдом

---

¹⁰⁴ Caulcutt C. France's 2027 presidential election race is already in full swing. POLITICO. URL: <https://www.politico.eu/article/france-2027-presidential-election-race-has-already-begun/> (дата звернення: 14.04.2026).

Дарманеном/Себастьяном Лекорню Барделла тримається на рівні 36–37 %. Лівий фланг залишається роздробленим: Рафаель Глюксман та Жан-Люк Меланшон коливаються між 10–13 %, а спроби об'єднання не дають критичної маси. Явка обіцяє бути високою - 95,6 % опитаних планують голосувати, з них 75,7 % «цілком впевнені»¹⁰⁵.

Академічний аналіз цих тенденцій потребує глибшого погляду на структурні зміни французької політики. Як зазначає Джон Раян у дослідженні для The Loop (ЕСPR), вибори 2027 р. можуть стати найрадикальнішою зміною виконавчої влади з моменту заснування П'ятої Республіки в 1958 році. Навіть без негайного виходу з ЄС чи НАТО символічний вплив на демократичні норми та довіру до інститутів буде глибоким. Вирок Марін Ле Пен у березні 2025 р. за масштабне розкрадання коштів Європейського парламенту (чотири роки ув'язнення, два з яких умовно, штраф 100 000 євро та негайна заборона балотуватися на п'ять років) фактично відкрив дорогу Жордану Барделлі. Він уже позиціонує себе як наступника, поєднуючи демонстративну лояльність до Ле Пен з сучасним, медійно грамотним стилем, привабливим для молодих виборців¹⁰⁶.

«Республіканський фронт», який десятиліттями блокував крайніх правих від національної влади, дедалі слабшає. Технократичний стиль Макрона, постійні заворушення, питання імміграції та соціальної згуртованості відштовхнули значну частину виборців. Невдача забезпечити парламентську більшість у 2022 році та парламентська криза 2024 р. лише закріпили Національне об'єднання як постійну силу. Барделла, на відміну від Ле Пен,

---

¹⁰⁵ Sondage: Jordan Bardella remporterait la présidentielle 2027 quel que soit son adversaire. Public Sénat. URL: <https://www.publicsenat.fr/actualites/politique/sondage-jordan-bardella-remporterait-la-presidentielle-2027-quel-que-soit-son-adversaire> (дата звернення: 14.04.2026).

¹⁰⁶ Sondage: Jordan Bardella remporterait la présidentielle 2027 quel que soit son adversaire. Public Sénat. URL: <https://www.publicsenat.fr/actualites/politique/sondage-jordan-bardella-remporterait-la-presidentielle-2027-quel-que-soit-son-adversaire> (дата звернення: 14.04.2026).

виглядає прийнятнішим для частини консервативного істеблішменту. Його поколінневий розрив з династією Ле Пен та дистанціювання від відкритого екстремізму (скасування участі у ЄПАС після інциденту зі Стівом Бенноном) дозволяють приваблювати центристів і консерваторів, які шукають змін без потрясінь¹⁰⁷.

Однак перешкоди залишаються значними. Барделла не має реального виконавчого досвіду, а його влада в партії не є беззаперечною. Внутрішня конкуренція (Маріон Марешаль, стара гвардія RN) може стати серйозною проблемою. У другому турі все залежатиме від здатності традиційних сил мобілізувати «республіканський фронт». Історично Національне об'єднання не могло розширити підтримку за межі свого ядра. Але поєднання інституційної недовіри, нормалізації партії та ослаблення анти-RN коаліцій робить 2027 рік переломним моментом¹⁰⁸.

Для європейських партнерів це створює серйозну дилему. Президентство Барделли може означати не негайний розрив, а поступову дивергенцію - стратегічну стриманість щодо ЄС і НАТО, ускладнення колективної зовнішньої політики. Франція, як одна з ядерних держав і постійний член Ради Безпеки ООН, зберігає ключове значення для європейської безпеки. Перемога Національного об'єднання стала б потужним сигналом про кінець політичного

---

¹⁰⁷ Sondage: Jordan Bardella remporterait la présidentielle 2027 quel que soit son adversaire. Public Sénat. URL: <https://www.publicsenat.fr/actualites/politique/sondage-jordan-bardella-remporterait-la-presidentielle-2027-quel-que-soit-son-adversaire> (дата звернення: 14.04.2026).

¹⁰⁸ FRANCE 24. Turnout low in French mayoral elections seen as key test ahead of 2027 presidential race. URL: <https://www.france24.com/en/france/20260315-turnout-low-french-mayoral-elections-key-test-2027-presidential-race> (дата звернення: 14.04.2026).

карантину крайніх правих у Франції і потенційно запустила б ланцюгову реакцію в інших країнах ЄС¹⁰⁹.

Таким чином, президентські вибори 2027 р. не просто черговий електоральний цикл. Вони стали кульмінацією трансформації політичної системи Франції 2022–2025 років: від парламентської кризи та триполяризації до фрагментації локальної влади і раннього старту національної кампанії. Жордан Барделла є беззаперечним фаворитом першого туру в усіх опитуваннях (36–38 %), а центристи та ліві роздроблені. Низька явка на муніципальних виборах 2026 р. та ослаблення «республіканського фронту» свідчать, що традиційні захисні механізми вже не працюють так ефективно, як раніше. Незалежно від фінального результату, ці вибори остаточно закріплять перехід від двопартійної моделі до складної триполяризації, де Національне об'єднання перетворилося з маргінальної сили на головного претендента на владу. Для Франції та Європи це означає не лише зміну президента, а й потенційний перегляд фундаментальних основ післявоєнного політичного порядку. Політологи та міжнародники вже зараз мусять готуватися до сценарію, за якого Жордан Барделла може стати першим крайньо правим президентом П'ятої Республіки - і це вже не гіпотеза, а реальна політична перспектива, яка вимагає глибокого аналізу та стратегічного реагування з боку всіх зацікавлених сторін. Французька демократія стоїть на порозі історичного випробування, наслідки якого відчуватимуться далеко за межами Парижа¹¹⁰.

---

¹⁰⁹ Can the populist radical-right National Rally win the 2027 French presidential election?. The Loop. URL: <https://theloop.ecpr.eu/national-rally-can-it-win-the-2027-french-presidential-election/> (дата звернення: 14.04.2026).

¹¹⁰ Caulcutt C. France's 2027 presidential election race is already in full swing. POLITICO. URL: <https://www.politico.eu/article/france-2027-presidential-election-race-has-already-begun/> (дата звернення: 14.04.2026).

РОЗДІЛ 4

НАСЛІДКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ФРАНЦІЇ

4.1. Криза парламентської більшості та інституційна нестабільність французьких урядів

Після дострокових парламентських виборів липня 2024 р. Франція вперше за всю історію П'ятої Республіки опинилася в ситуації повної відсутності парламентської більшості. Три головні політичні блоки - лівий Nouveau Front Populaire, центристський Ensemble президента Емманюеля Макрона та крайньо правий Rassemblement National - не змогли сформувати жодної стабільної коаліції. Ця триполяризація стала початком системної інституційної кризи, яка проявилася в швидкій зміні урядів, масовому застосуванні статті 49.3 Конституції, численних вотумах недовіри та постійному паралічі виконавчої влади. Те, що раніше вважалося тимчасовим явищем або винятком, перетворилося на хронічну хворобу французької політичної системи, яка підірвала не лише стабільність урядів, а й довіру громадян до інститутів, здатність держави ухвалювати довгострокові рішення, економічну передбачуваність і навіть міжнародну репутацію Франції як надійного партнера в Європі та світі¹¹¹.

Криза розпочалася ще з розпуску Національної асамблеї, оголошеного Макроном одразу після поразки його партії на європейських виборах червня 2024 р.. Президент сподівався, що дострокові вибори дозволять відновити

---

¹¹¹ La rédaction de Mediapart. French local elections: final round results and reactions. URL: <https://www.mediapart.fr/en/journal/france/220326/french-local-elections-final-round-results-and-reactions> (дата звернення: 14.04.2026).

контроль над парламентом і стабілізувати ситуацію. Однак результат виявився протилежним: лівий альянс отримав найбільшу кількість голосів, але не абсолютну більшість; центристи зазнали значних втрат, а Національне об'єднання суттєво зміцнило свої позиції. Парламент став глибоко фрагментованим, і жодна сила не могла самостійно формувати уряд або забезпечувати стабільну підтримку виконавчої влади¹¹². Це змусило Макрона призначити прем'єр-міністрів меншості, які з самого початку були приречені на коротке існування і постійну боротьбу за виживання.

Першим таким урядом став кабінет Мішеля Барньє, призначений Макроном у вересні 2024 р.. Його головним завданням було ухвалення бюджету на 2025 рік зі скороченням дефіциту на 60 мільярдів євро через підвищення податків і скорочення видатків. Барньє, досвідчений політик і колишній головний переговорник ЄС щодо Brexit, намагався балансувати між центристами та правими, постійно шукаючи підтримки Національного об'єднання. Однак його уряд протримався лише 91 день. 4 грудня 2024 р. Національна асамблея вперше з 1962 р. ухвалила вотум недовіри. Коаліція лівих і крайніх правих об'єдналася, щоб повалити кабінет. Це стало історичним прецедентом і чітким сигналом, що традиційний «республіканський фронт» більше не працює так, як раніше. Барньє подав у відставку наступного дня, залишивши країну без стабільного уряду напередодні ухвалення бюджету і в умовах зростаючого державного боргу¹¹³.

Наступним став уряд Франсуа Байру. Він протримався дев'ять місяців і став символом напруженості та неспроможності досягти компромісу. Його «конклав» щодо пенсійної реформи завершився повним провалом. Прем'єр-

---

¹¹² Bendjaballah S., Sauger N. France: Political Developments and Data for 2024. URL: <https://doi.org/10.1111/2047-8852.70020>.

¹¹³ Bendjaballah S., Sauger N. France: Political Developments and Data for 2024. URL: <https://doi.org/10.1111/2047-8852.70020>.

міністр відмовлявся від справжнього діалогу з парламентськими групами, жорстко відстоював свій бюджетний проєкт і навіть не намагався вести переговори щодо скасування двох святкових днів. 8 вересня 2025 р. Національна асамблея відмовила йому в довірі. Історик інститутів Жан Гаррігес прямо поклав відповідальність за цю фрагментацію на президента Макрона: «Він прийшов до влади, обіцяючи викорінити крайню праву. Сталося навпаки - сьогодні це найсильніша політична сила країни. Ідея управління «ні правого, ні лівого» теж зазнала краху»¹¹⁴.

Найбільш символічним став епізод з урядом Себастьяна Лекорну. Призначений 10 жовтня 2025 р. ввечері, він протримався лише чотирнадцять годин і був повалений уже наступного ранку. Це унікальний прецедент в історії П'ятої Республіки. Загалом за період 2024–2025 років Франція пережила шість урядів і понад 130 різних міністрів. Така швидкість зміни кабінетів свідчить не просто про політичну нестабільність, а про глибоку системну кризу керованості, яка підірвала здатність держави виконувати свої базові функції - від ухвалення бюджету до забезпечення соціальної стабільності та зовнішньої політики¹¹⁵.

Причини цієї кризи лежать у конституційній архітектурі П'ятої Республіки, створеної 1958 р. для забезпечення сильної виконавчої влади в умовах нестабільності Четвертої Республіки. Конституція надала президенту широкі повноваження: право розпуску Національної асамблеї, призначення прем'єр-міністра, використання статті 49.3, яка дозволяє уряду приймати закони без голосування. У ситуації парламенту без більшості ці механізми стали інструментами виживання, а не стабільності. Уряд меншості постійно змушений

---

¹¹⁴ Bendjaballah S., Sauger N. France: Political Developments and Data for 2024. URL: <https://doi.org/10.1111/2047-8852.70020>.

¹¹⁵ Bendjaballah S., Sauger N. France: Political Developments and Data for 2024. URL: <https://doi.org/10.1111/2047-8852.70020>.

балансувати між групами або вдаватися до 49.3, що лише поглиблює конфлікт з парламентом і підриває легітимність рішень¹¹⁶.

У період управління «поточними справами» (*affaires courantes*), який настає після відставки уряду, повноваження виконавчої влади сильно обмежені. Рада держави чітко визначає, що уряд у відставці може приймати лише акти, необхідні для щоденного функціонування держави та безперервності публічних послуг. Призначення префектів, директорів центральних адміністрацій чи прийняття стратегічних бюджетних рішень вважається незаконним. Це створює додатковий параліч у ключових сферах - від фінансів до соціальної політики та зовнішньої безпеки¹¹⁷.

Особливо гостро криза проявилася в бюджетній сфері. Кожен уряд намагався ухвалити бюджет на наступний рік, але через відсутність більшості постійно змушений був застосовувати 49.3 або йти на компроміси, які не задовольняли жодну сторону. У грудні 2025 р. через відсутність угоди в спільній комісії парламент ухвалив спеціальний закон, який дозволяє державним службам працювати з 1 січня 2026 р. за правилами попереднього бюджету. Це стало черговим свідченням інституційного паралічу і неспроможності системи ухвалювати фундаментальні рішення в умовах фрагментації.

У цьому контексті дедалі голосніше лунають заклики до конституційної реформи. Багато дослідників і громадських рухів вважають, що П'ята Республіка, створена для забезпечення стабільності в умовах холодної війни та двопартійної системи, сьогодні не відповідає реаліям триполярного суспільства. Конституція 1958 р. надала надмірну владу президенту, зробивши

---

¹¹⁶ Chabal E. The deluge: France's 2024 legislative election. URL: <https://doi.org/10.1080/09639489.2024.2381787>.

¹¹⁷ Chabal E. The deluge: France's 2024 legislative election. URL: <https://doi.org/10.1080/09639489.2024.2381787>.

парламентську більшість фіктивною, а компроміс - майже неможливим. Відсутність більшості лише виявила і загострила цю структурну ваду¹¹⁸.

Таким чином, криза парламентської більшості та нестабільність урядів 2024–2025 років стала не тимчасовим явищем, а системною проблемою П'ятої Республіки. Вона продемонструвала, що інститути, створені для сильної виконавчої влади, сьогодні генерують постійний хаос у відсутності більшості. Політична нестабільність, бюджетні кризи, інфляція законодавства та втрата довіри громадян - усе це є прямим наслідком конституційної архітектури, яка не передбачала ситуації триполяризації¹¹⁹.

Франція стоїть перед історичним вибором. Або вона продовжить шукати тимчасові рішення в рамках старої Конституції, ризикуючи подальшим поглибленням кризи, або ж розпочне серйозну дискусію про конституційну реформу. Без змін інституційної моделі нестабільність урядів і парламентська криза можуть стати хронічними, підриваючи не лише внутрішню стабільність країни, а й її позиції на європейській та міжнародній арені. 2027 рік, коли відбудуться чергові президентські вибори, може стати вирішальним моментом для визначення майбутнього французької політичної системи. Політологи та міжнародники вже зараз мусять готуватися до сценарію, за якого хронічна нестабільність може стати новою нормою, якщо конституційні основи не будуть переглянуті¹²⁰.

---

¹¹⁸ Morao J. C. P. Au bord de la rupture: la Ve République dans une crise terminale ?. Révolution Permanente. URL: <https://www.revolutionpermanente.fr/Au-bord-de-la-rupture-la-Ve-Republique-dans-une-crise-terminale> (дата звернення: 17.04.2026).

¹¹⁹ Політична криза у Франції: і опоненти, і колишні союзники змушують Макрона піти у відставку. Mind.ua. URL: <https://mind.ua/news/20295711-politichna-kriza-u-franciyi-i-oponenti-i-kolishni-soyuzniki-zmushuyut-makrona-piti-u-vidstavku> (дата звернення: 14.04.2026).

¹²⁰ Політична криза у Франції: і опоненти, і колишні союзники змушують Макрона піти у відставку. Mind.ua. URL: <https://mind.ua/news/20295711-politichna-kriza-u-franciyi-i-oponenti-i-kolishni-soyuzniki-zmushuyut-makrona-piti-u-vidstavku> (дата звернення: 14.04.2026).

Ця криза має не лише внутрішні, а й міжнародні наслідки. Франція, як одна з ядерних держав, постійний член Ради Безпеки ООН і ключовий гравець в ЄС, втрачає передбачуваність своєї політики. Партнери в Брюсселі та Вашингтоні з тривогою спостерігають за хаосом у Парижі, оскільки нестабільність урядів ускладнює координацію зовнішньої політики, оборонних ініціатив і економічних реформ. У світі, де геополітична невизначеність зростає, Франція ризикує втратити статус надійного лідера Європи.

Таким чином, криза 2024–2025 років є не просто черговим політичним потрясінням, а фундаментальним викликом для всієї моделі П'ятої Республіки. Вона вимагає не косметичних змін, а глибокого переосмислення інституційної архітектури, щоб відновити стабільність, представницьку спроможність і довіру громадян. Без цього Франція ризикує увійти в довгий період хронічної нестабільності, наслідки якої відчуватимуться далеко за межами Парижа¹²¹.

4.2. Формування міноритарних моделей управління та прагматизація коаліцій

Після законодавчих виборів червня 2022 р. Франція увійшла в якісно нову фазу свого політичного розвитку в рамках П'ятої Республіки. Президентська коаліція «Ensemble», що об'єднала Renaissance, MoDem та Horizons, отримала лише 251 місце в Національних зборах замість необхідних 289 для абсолютної більшості. Цей результат став прямим наслідком глибокої триполяризації партійної системи, де чітко виокремилися три основні полюси: лівий блок у формі Nouveau Front Populaire (NFP), центристська президентська

---

¹²¹ Fractures françaises 2025 / D. Lamotte та ін. Ipsos. URL: <https://www.ipsos.com/fr-fr/fractures-francaises-2025> (дата звернення: 14.04.2026).

більшість і правий табір, представлений «Національним об'єднанням» (RN) та залишками «Республіканців» (LR)¹²².

Традиційний «fait majoritaire» - стабільна, дисциплінована парламентська більшість, яка забезпечувала ефективність виконавчої влади з 1962 р. завдяки поєднанню мажоритарної виборчої системи та прямого обрання президента - фактично припинив існування. Замість нього почала формуватися нова інституційна реальність, заснована на **парламентських міноритарних моделях і прагматизації коаліцій**. Під прагматизацією в цьому контексті розуміється системний перехід від формальних ідеологічних альянсів до принагідних, ситуаційних угод, які уряд укладає з окремими частинами опозиції для ухвалення конкретних законопроектів. Такий підхід перетворив законодавчий процес на постійний пошук компромісів, де кожне голосування вимагає нових переговорів і поступок¹²³.

Конституційно-правові механізми П'ятої Республіки, створені в 1958 році для забезпечення стабільності, виявилися пристосованими до нової реальності, хоча й працювали в дещо зворотному режимі. Як показує детальний аналіз парламентських груп XVI скликання, після виборів 2022 р. в Національних зборах утворилося рекордні десять парламентських груп - три в президентській коаліції та сім в опозиції. Опозиція мала чисельну перевагу в 322 місця, але глибока ідеологічна роз'єднаність між радикальними лівими (LFI), поміркованими соціалістами, екологами, комуністами, традиційними правими LR та крайніми правими RN робила неможливим створення єдиної альтернативної більшості. У цих умовах уряд змушений був постійно шукати

---

¹²² Sans majorité parlementaire, il faut une coalition des partis. Nonfiction.fr. URL: <https://www.nonfiction.fr/article-12541-sans-majorite-parlementaire-il-faut-une-coalition-des-partis.htm> (дата звернення: 17.04.2026).

¹²³ Sans majorité parlementaire, il faut une coalition des partis. Nonfiction.fr. URL: <https://www.nonfiction.fr/article-12541-sans-majorite-parlementaire-il-faut-une-coalition-des-partis.htm> (дата звернення: 17.04.2026).

підтримку «ззовні», перетворюючи раціоналізований парламентаризм на інструмент управління меншістю¹²⁴.

Протягом 2023 р. модель уряду меншості остаточно закріпилася як основна форма функціонування влади. Уряд на чолі з Елізабет Борн не мав реальної парламентської альтернативи через фрагментацію опозиції, що дозволило йому виживати, але ціною інтенсивного використання статті 49.3 Конституції. Особливо показовим став процес ухвалення пенсійної реформи, який супроводжувався масовими соціальними протестами по всій країні. Водночас уряд активно практикував пошук принагідних більшостей - *majorités de circonstances* - через переговори з «Республіканцями» та окремими незалежними депутатами. Законопроекти проходили завдяки частковій підтримці або утриманню частини опозиції в обмін на поступки щодо регіонального фінансування, змін у текстах чи інших компромісів¹²⁵. Такий підхід дозволив ухвалити близько шістдесяти законів, але виявив межі прагматизації: кожне рішення перетворювалося на тактичний торг, а парламентські дебати - на серію маневрів, що виснажували політичну систему.

Структура парламентських груп відігравала ключову роль у цій динаміці. Лівий блок NUPES, хоча й зберіг координацію через спеціальну міжгрупу, не перетворився на єдину фракцію. Кожна його складова зберігала окрему групу, що ускладнювало єдину стратегію, але дозволяло гнучко реагувати на окремі тексти. Президентська коаліція також була внутрішньо неоднорідною: інтереси Renaissance, MoDem і Horizons часто розходилися, що вимагало додаткових внутрішніх компромісів. У результаті поняття «більшості» набуло кількох взаємопов'язаних значень - арифметичного (чисельного), рішеннячого (за

---

¹²⁴ Sans majorité parlementaire, il faut une coalition des partis. Nonfiction.fr. URL: <https://www.nonfiction.fr/article-12541-sans-majorite-parlementaire-il-faut-une-coalition-des-partis.htm> (дата звернення: 17.04.2026).

¹²⁵ Corre-Basset A. Chronique de droit constitutionnel comparé (janvier-juin 2022). URL: <https://doi.org/10.3917/tvii.009.0169>.

конкретним голосуванням) та структурного (політичної лояльності). Саме ця багатозначність стала основою для прагматичних коаліцій, які замінили класичну монолітну підтримку¹²⁶.

2024 рік став справжнім випробуванням на міцність міноритарної моделі. Європейські вибори 9 червня принесли відчутну поразку президентській коаліції, яка набрала лише 14,6 відсотків, тоді як «Національне об'єднання» досягло рекордних 31,5 відсотків. Реакція президента Емманюеля Макрона у вигляді дострокового розпуску Національних зборів лише поглибила кризу. Вибори 30 червня та 7 липня закріпили триполярну структуру без чіткого переможця: NFP отримав близько 180 місць, Ensemble - 168, а RN - 143. Жоден блок не мав більшості, а міжблокові коаліції залишалися табу через глибоку поляризацію¹²⁷. Після літньої паузи, пов'язаної з Олімпійськими іграми, у вересні 2024 р. було сформовано правочентристський уряд меншості на чолі з Мішелем Барньє. Його стратегія базувалася на розрахунку на «доброзичливість» RN у обмін на поступки щодо імміграції та безпеки. Однак уже в грудні 2024 р. цей уряд став найкороткоживучим в історії П'ятої Республіки - він протримався лише три місяці і впав після успішного вотуму недовіри через спробу використання 49.3 для ухвалення соціального бюджету.

Наступний уряд на чолі з Франсуа Байру, призначений у грудні 2024 р., також був меншостевим і центристським. Байру намагався просувати жорсткий план скорочення бюджетного дефіциту (близько 44 мільярдів євро на 2026 рік), але в вересні 2025 р. його уряд зазнав поразки в вотумі недовіри з рахунком 364 проти 194. Причиною стало неприйняття опозицією як зліва, так і справа запропонованих заходів економії. Байру протримався близько дев'яти місяців,

---

¹²⁶ Corre-Basset A. Chronique de droit constitutionnel comparé (janvier-juin 2022). URL: <https://doi.org/10.3917/tvii.009.0169>.

¹²⁷ Gougou F. The consolidation of a new electoral order?. URL: <https://doi.org/10.3917/rfsp.726.0915>.

але його падіння стало черговим свідченням хронічної нестабільності. Після цього президент Макрон призначив Себастьяна Лекорню, близького союзника, але і цей уряд виявився надзвичайно крихким: одна з його версій протрималася лише 14–27 днів, після чого Лекорню був змушений подати у відставку, а потім перепризначений з дещо оновленим кабінетом. Уряд Лекорню зумів вижити кілька місяців завдяки частковій підтримці соціалістів і утриманню частини опозиції, але бюджетний процес продовжував супроводжуватися численними вотумами недовіри та використанням надзвичайних конституційних механізмів¹²⁸.

У підсумку, після 2022 р. Франція остаточно увійшла в епоху прагматичного парламентаризму. Парламентські міноритарні моделі та прагматизація коаліцій стали головним механізмом адаптації до нової триполярної реальності. Вони дозволяють уряду виживати в умовах відсутності абсолютної більшості, забезпечуючи певну гнучкість системи, але водночас породжують хронічну нестабільність, часті кризи та ризик блокування важливих реформ. Повернення до класичного «fait majoritaire» у його попередній формі виглядає малоімовірним. Майбутнє П'ятої Республіки значною мірою залежатиме від здатності політичних сил еволюціонувати від принагідних ситуаційних угод до більш стабільних і структурованих коаліційних практик. Без такого переходу французька політична система ризикує залишитися в стані постійної кризи, що матиме серйозні наслідки не лише для внутрішньої політики, а й для позиції Франції в Європейському Союзі та на міжнародній арені загалом.

4.3. Ризики радикалізації та дефіцит політичної довіри в французькому суспільстві

Після законодавчих виборів червня 2022 р. та особливо після дострокового розпуску Національних зборів у 2024 році французька демократія

---

¹²⁸ Gougou F. The consolidation of a new electoral order?. URL: <https://doi.org/10.3917/rfsp.726.0915>.

вступила в період глибокої та, ймовірно, структурної кризи, яка виходить далеко за межі звичайної політичної нестабільності. Традиційна модель П'ятої Республіки, що спиралася на стабільну парламентську більшість і сильну президентську владу, виявилася паралізованою через триполяризацію політичного поля. Центристська коаліція «Ensemble» втратила здатність формувати абсолютну більшість, тоді як радикальна ліва у формі Nouveau Front Populaire та крайня права з «Національним об'єднанням» (RN) на чолі з Marine Le Pen перетворилися на потужні, добре організовані полюси. Між ними балансує фрагментований і ослаблений центр, що призвело до хронічної нестабільності урядів меншості, частих ротацій прем'єр-міністрів - від Елізабет Борн через Мішеля Барньє та Франсуа Байру до Себастьяна Лекорню - та системного використання статті 49.3 Конституції як інструменту обходу парламентських дебатів. Ці процеси не лише ускладнюють ухвалення рішень, але й глибоко підривають легітимність усієї політичної системи в очах громадян¹²⁹.

Одним із найбільш тривожних проявів цієї кризи є масова та зростаюча недовіра до політичних еліт і ключових демократичних інститутів. Дані тринадцятої хвили опитування «Fractures françaises 2025», проведеного Ipsos для CEVIPOF, Le Monde, Fondation Jean Jaurès та Institut Montaigne на репрезентативній вибірці¹³⁰, фіксують рекордні рівні песимізму. 85–90 % французів вважають, що країна перебуває в занепаді - це найвищий показник з початку досліджень у 2014 році. При цьому значна частина опитаних (близько 69 %) переконана, що цей занепад може бути незворотним. Довіра до

---

¹²⁹ Cécile Simmons Cooper Gatewood & Zoé Fourel. Monitoring Disinformation and Influence Campaigns in the 2022 French Elections. URL: https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2022/12/Monitoring-Disinformation-and-Influence-Campaigns-in-the-2022-French-Elections_Lessons-Learnt.pdf.

¹³⁰ Fractures françaises 2025 / D. Lamotte та ін. Ipsos. URL: <https://www.ipsos.com/fr-fr/fractures-francaises-2025> (дата звернення: 14.04.2026).

Національних зборів опустилася до 20 %, до політичних партій - до 10 %, а до президента Республіки - до 17 %. Майже 87 % респондентів погоджуються з твердженням, що політики діють переважно в особистих інтересах, а 66 % вважають, що більшість політиків корумповані. Барометр політичної довіри CEVIPOF за 2026 рік лише підтверджує цю тенденцію: лише 22 % французів заявляють про довіру до політики загалом, а довіра до партій впала до 15 %. Такі цифри свідчать не про тимчасове розчарування, а про системне відчуження: громадяни сприймають національні інституції як віддалені, байдужі та неспроможні вирішувати реальні проблеми. Водночас традиційні «стабільні» інститути, такі як армія (близько 74–79 %), поліція (70–74 %) чи місцеві мери (68 %), зберігають відносно вищий рівень підтримки, що вказує на селективну легітимність - французьке суспільство відкидає центральну політичну владу, але ще не повністю втратило віру в порядок і локальне управління¹³¹.

Фрагментація суспільства та політичного простору посилюється на кількох рівнях одночасно. Суспільство розколоте територіально, поколінно та соціально-економічно. 43 % французів відчувають самотність - показник, який зріс порівняно з попереднім роком, особливо серед людей з низькими доходами та одиноких. У сільських районах значно гірше забезпечені медичні та транспортні послуги, що посилює відчуття маргіналізації¹³². Політична фрагментація проявляється в рекордній кількості парламентських груп і хронічній неможливості сформувати стійку більшість. Опитування показує, що 53 % громадян віддають перевагу відносній більшості в парламенті, фактично легітимізуючи поточну модель нестабільних урядів меншості. Водночас 43 % підтримують ідею нового розпуску Національних зборів, а 58 % - відставку

---

¹³¹ Baromètre de la confiance politique. Cevipof. URL: <https://www.sciencespo.fr/cevipof/fr/etudes-enquetes/barometre-confiance-politique/> (дата звернення: 09.04.2026).

¹³² Baromètre de la confiance politique. Cevipof. URL: <https://www.sciencespo.fr/cevipof/fr/etudes-enquetes/barometre-confiance-politique/> (дата звернення: 09.04.2026).

президента. Така динаміка блокує можливість широких компромісів і перетворює законодавчий процес на постійний тактичний торг між фрагментованими силами. Економічні труднощі лише поглиблюють розкол: 36 % називають купівельну спроможність своєю головною турботою, 57 % мають труднощі зі зведенням кінців з кінцями, а третина боїться подальшого соціального деградації. Ностальгія за минулим сягає 75 % - «раніше було краще», особливо серед прихильників RN (92 %) і традиційної правої¹³³.

Паралельно відбувається радикалізація політичних настроїв і публічних дебатів. Дані «Fractures françaises 2025» фіксують значне зростання гніву: 43 % респондентів описують себе як «розгніваних і протестних», а серед молоді до 35 років цей показник сягає 50 %. Серед симпатиків RN і LFI частка «розгніваних» перевищує 58 %. 85 % французів вважають, що країні потрібен «справжній сильний лідер», причому серед прихильників RN цей показник становить 99 %, а серед LR - 95 %. Підтримка відновлення смертної кари сягає 52 %, а 21 % опитаних вважають виправданим використання насильства для захисту своїх інтересів - серед молоді цей показник ще вищий. RN сприймається як «близька до турбот французів» 57 % респондентів, а 49 % визнають її здатною керувати країною, хоча половина все ще бачить у ній загрозу для демократії. Подібна динаміка спостерігається й щодо радикальної лівої: LFI активно обирає стратегію розриву, особливо в питаннях Близького Сходу, засуджуючи «геноцид» у Газі та відмовляючись від будь-яких компромісів, що радикалізує дебати та нормалізує екстремальні позиції в основному дискурсі¹³⁴.

Аналіз Інституту Монтень підкреслює, що поточна триполярна ситуація робить радикалізацію особливо небезпечною. Конфлікт на Близькому Сході став потужним каталізатором: RN звинувачує LFI в антисемітизмі, а LFI - RN у нормалізації крайніх ідей. Жан-Люк Меланшон свідомо обирає шлях відкритої

---

31. ¹³³ Fractures françaises 2025 / D. Lamotte та ін. Ipsos. URL: <https://www.ipsos.com/fr-fr/fractures-francaises-2025> (дата звернення: 14.04.2026).

¹³⁴ Fractures françaises 2025 / D. Lamotte та ін. Ipsos. URL: <https://www.ipsos.com/fr-fr/fractures-francaises-2025> (дата звернення: 14.04.2026).

радикалізації, щоб консолідувати свій електорат, тоді як RN продовжує стратегію «дедіаболізації», поступово легітимізуючи свої позиції в очах частини традиційної правої. Навіть основні партії центру та лівого центру змушені маневрувати, виключаючи RN з антисемітських маршів або намагаючись знайти баланс, що лише підкреслює втрату контролю над політичним дискурсом. Соціальні мережі посилюють цей процес, перетворюючи політику на арену негайних емоційних протистоянь без традиційних механізмів посередництва та фільтрації¹³⁵.

Науковці з Sciences Po, зокрема Нонна Майєр і Фредерік Гонтє в колективній монографії *French Democracy in Distress*, пропонують контрінтуїтивну перспективу на цю кризу. Так звана «втома від демократії» приходить не знизу, від народу, а зверху - від політичних еліт, які систематично обмежують простір для справжнього обговорення та участі. Французи залишаються глибоко відданими демократичним цінностям - близько 90 % вважають демократію найкращою системою¹³⁶. Однак вони масово відчують себе непередставленими через надмірну президенталізацію режиму, маргіналізацію парламенту та косметичний характер participatory інструментів. Популістське голосування за RN чи LFI не є відкиданням демократії як такої, а радше вимогою більшої участі, відповідальності влади та реальних реформ, таких як референдум народної ініціативи чи навіть уряд, сформований через жеребкування. Соціальні корені цього нездужання пов'язані з нерівностями: відчуття ігнорування найсильніше серед менш освічених і економічно вразливих верств, що посилює електоральну волатильність і протестне голосування.

---

¹³⁵ Polarisation politique et radicalisation des débats: la balle aux périphéries ?. Institut Montaigne. URL: <https://www.institutmontaigne.org/expressions/polarisation-politique-et-radicalisation-des-debats-la-balle-aux-peripheries> (дата звернення: 17.04.2026).

¹³⁶ Une fatigue démocratique ?. Centre d'études européennes et de politique comparée. URL: <https://www.sciencespo.fr/centre-etudes-europeennes/fr/actualites/une-fatigue-democratique/> (дата звернення: 17.04.2026).

Ліворадикальна аналітика, представлена на платформі *Révolution Permanente*, описує ситуацію як «термінальну кризу» П'ятої Республіки. Падіння урядів через бюджетні кризи та відмову від політики жорсткої економії (*austerity*) відображає глибокий соціальний розкол¹³⁷. Спроби уряду Байру заощадити десятки мільярдів євро на соціальних видатках зустріли масове обурення, що призвело до цензури з боку як соціалістів, так і RN. Автори бачать у цьому не просто інституційну нестабільність, а прояв класової боротьби, де панівні класи намагаються зберегти простір для мілітаризації та імперіалістичних амбіцій, а народні верстви відкидають нові жертви. Така динаміка створює умови для радикализованого соціального руху поза контролем традиційних профспілок, що може стати додатковим фактором розриву інституційного порядку.

У сукупності ці тенденції формують вибуховий коктейль ризиків для французької демократії. Недовіра до еліт підриває легітимність інституцій, фрагментація блокує ефективне управління та компроміси, а радикалізація нормалізує екстремальні ідеї, поведінку та навіть виправдання насильства. Постійна нестабільність міноритарних урядів і принагідних коаліцій, замість вирішення накопичених проблем, лише посилює відчуття хаосу й відсторонення. Якщо раніше П'ята Республіка забезпечувала стабільність через чергування влади між двома основними блоками, то сьогодні триполяризація робить таку стабільність майже неможливою без глибоких інституційних реформ¹³⁸.

---

¹³⁷ Morao J. C. P. Au bord de la rupture: la Ve République dans une crise terminale ?. *Révolution Permanente*. URL: <https://www.revolutionpermanente.fr/Au-bord-de-la-rupture-la-Ve-Republique-dans-une-crise-terminale> (дата звернення: 17.04.2026).

¹³⁸ Morao J. C. P. Au bord de la rupture: la Ve République dans une crise terminale ?. *Révolution Permanente*. URL: <https://www.revolutionpermanente.fr/Au-bord-de-la-rupture-la-Ve-Republique-dans-une-crise-terminale> (дата звернення: 17.04.2026).

ВИСНОВКИ

Період 2022–2026 років став переломним для політичної системи Франції. У цій бакалаврській роботі було здійснено комплексний аналіз політичної поляризації та трансформації партійної системи П'ятої Республіки. Метою дослідження було з'ясувати, як посилення політичної поляризації вплинуло на еволюцію партійної конкуренції та інституційну стабільність країни. Поставлені завдання виконано в повному обсязі.

Дослідження показало, що після виборів 2022 року Франція остаточно перейшла від традиційної біполярної моделі («ліві–праві») до **триполярної системи**, у якій основними полюсами стали центристський блок Макрона (Ensemble/Renaissance), радикально-лівий (NUPES/NFP) та радикально-правий (Rassemblement National). Ця триполяризація стала головним структурним результатом політичної поляризації, яка поєднала в собі ідеологічний, емоційний та соціальний виміри.

Ключовими чинниками трансформації стали: економічна нестабільність і соціальна криза, масова імміграція, територіальний розкол між містом і периферією, вертикальна медіа-поляризація та криза традиційних партій. Національне об'єднання (RN) завдяки стратегії нормалізації та соціальному популізму перетворилося з маргінальної сили на головного претендента на владу. Центристський проєкт Макрона втратив монополію на «модернізацію», а традиційні партії (LR та PS) опинилися на периферії політичного життя.

Парламентські вибори 2022 та особливо 2024 року закріпили відсутність стабільної більшості. Як наслідок, Франція вступила в тривалу інституційну кризу, що проявилася в частій зміні урядів меншості, масовому застосуванні статті 49.3, вотумах недовіри та політичному паралічі. Міноритарні уряди змушені були вдаватися до ситуативних, прагматичних коаліцій, що стало новою нормою функціонування П'ятої Республіки.

Соціально-політичний контекст посилює ризики для демократії. Рекордний рівень недовіри до інститутів, зростання радикалізації, фрагментація суспільства та ослаблення «республіканського фронту» створюють сприятливе середовище для подальшого посилення популістських сил. Опитування стабільно фіксують високий рівень песимізму та відчуття занепаду країни серед французів.

Таким чином, П'ята Республіка у її класичній формі вичерпала стабілізуючий потенціал. Конституційна модель, створена в 1958 році для забезпечення сильної виконавчої влади в умовах біполярності, погано адаптується до реалій триполярної та сильно поляризованої політичної системи. Без глибокої конституційної реформи (посилення пропорційного елементу, перерозподіл повноважень між гілками влади, механізми стимулювання коаліцій) Франція ризикує увійти в період хронічної політичної нестабільності.

Перспективи розвитку політичної системи значною мірою залежатимуть від результатів президентських виборів 2027 року. Ймовірна перемога Жордана Барделли або збереження триполярної нестабільності поставить питання про необхідність переходу до Шостої Республіки або суттєвої модернізації чинної конституційної моделі.

Теоретичне значення роботи полягає в поглибленні розуміння механізмів політичної поляризації в сучасних європейських демократіях. Практичне значення — у можливості використання результатів для прогнозування політичних процесів у Франції та порівняльного аналізу подібних трансформацій в інших країнах ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Attal G. « Je pense savoir comment il faut présider la France ». URL: <https://www.lepoint.fr/politique/gabriel-attal-je-pense-savoir-comment-il-faut-presider-la-france-QM3FW4IGCJB2DBSPP4CXKDXZYU/>.
2. Bendjaballah S., Sauger N. France: Political Developments and Data for 2024. URL: <https://doi.org/10.1111/2047-8852.70020>.
3. Bergougnous G. « Le mode de scrutin majoritaire aux élections législatives », par Georges Bergougnous. Fondation Charles de Gaulle. URL: <https://www.charles-de-gaulle.org/blog/2022/04/13/le-mode-de-scrutin-majoritaire-aux-elections-legislatives-par-georges-bergougnous/> (дата звернення: 09.04.2026).
4. Brachet H. Jean Michel Blanquer: « La personnalisation du pouvoir a créé la fragilité du macronisme ». Le Point.fr. URL: https://www.lepoint.fr/politique/jean-michel-blanquer-la-politique-du-zigzag-a-remplace-celle-du-en-meme-temps-28-08-2025-2597169_20.php (дата звернення: 17.04.2026).
5. Carral U., Tuñón J., Elías C. Populism, cyberdemocracy and disinformation: analysis of the social media strategies of the French extreme right in the 2014 and 2019 European elections. URL: <https://www.nature.com/articles/s41599-023-01507-2#citeas>.
6. Caulcutt C. France's 2027 presidential election race is already in full swing. POLITICO. URL: <https://www.politico.eu/article/france-2027-presidential-election-race-has-already-begun/> (дата звернення: 14.04.2026).
7. Chabal E. The deluge: France's 2024 legislative election. URL: <https://doi.org/10.1080/09639489.2024.2381787>.
8. Chabal E., Behrent M. C. Between neo-liberalism and the nation: France's political landscape in 2022. URL: <https://doi.org/10.1080/09639489.2022.2134327>.

9. Chabal E., Behrent M. C., Van Renterghem M. Historical perspectives on the 2022 electoral cycle in France. URL: <https://doi.org/10.1093/fh/crac070>.
10. Corre-Basset A. Chronique de droit constitutionnel comparé (janvier-juin 2022). URL: <https://doi.org/10.3917/tvii.009.0169>.
11. Dolez B. Le scrutin uninominal majoritaire à deux tours, pilier de la Ve République ?. URL: <https://www.vie-publique.fr/parole-dexpert/295985-le-scrutin-uninominal-majoritaire-deux-tours-par-bernard-dolez> (дата звернення: 08.05.2026).
12. Ehrhard T. Sérénade ou requiem pour la proportionnelle ? Une conception doublement utilitariste de la réforme du mode de scrutin (2/2) Par Thomas Ehrhard JP blog. URL: <https://blog.juspoliticum.com/2020/09/18/serenade-ou-requiem-pour-la-proportionnelle-une-conception-doublement-utilitariste-de-la-reforme-du-mode-de-scrutin-2-2-par-thomas-ehrhards/> (дата звернення: 09.04.2026).
13. Emanuele V., Marino B. Party system ideological polarization in Western Europe: data, trends, drivers, and links with other key party system properties (1945-2021). URL: <https://doi.org/10.1080/2474736X.2024.2399095>.
14. Gougou F. The 2024 French legislative elections: maintaining elections, political crisis. URL: <https://doi.org/10.1080/01402382.2024.2411665>.
15. Gougou F. The consolidation of a new electoral order?. URL: <https://doi.org/10.3917/rfsp.726.0915>.
16. Guigné J. Présidentielle 2022 Le débat de l'entre-deux tours vu des réseaux sociaux. Ipsos. URL: <https://www.ipsos.com/fr-fr/presidentielle-2022/presidentielle-2022-le-debat-de-lentre-deux-tours-vu-des-reseaux-sociaux> (дата звернення: 14.04.2026).
17. Herman L. E. The French Elections of 2022: Macron's Half Victory in a Changing Political Landscape. URL:

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcms.13528> (дата звернення: 09.04.2026).

18. Kahil A. 2024 EU elections and French politics: rise of populism, eurocentrism, and inter-institutional dynamics. URL:

<https://doi.org/10.3389/fpos.2025.1545574>.

19. Knapp A. France's party system in 2022. URL:

<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/09639489.2022.2134849?needAccess=true> (дата звернення: 09.04.2026).

20. Macron E. Entretien de M. Emmanuel Macron, Président de la République. Vie-publique.fr. URL: [https://www.vie-](https://www.vie-publique.fr/discours/203077-entretien-de-m-emmanuel-macron-president-de-la-republique-dans-le-fi)

[publique.fr/discours/203077-entretien-de-m-emmanuel-macron-president-de-la-republique-dans-le-fi](https://www.vie-publique.fr/discours/203077-entretien-de-m-emmanuel-macron-president-de-la-republique-dans-le-fi) (дата звернення: 17.04.2026).

21. Marlière P. Can the 'Nupes' revive the French left's fortunes? Brave New Europe. URL: <https://braveneweuropa.com/philippe-marliere-can-the-nupes-revive-the-french-lefts-fortunes> (дата звернення: 14.04.2026).

22. Mayaffre D., Vanni L. « Projet », « renaissance », « renouveau »...: référence ou proférence dans le discours d'Emmanuel Macron ?. URL:

<https://doi.org/10.4000/mots.32221>.

23. Mondon A. Hegemonic defeatism: The mainstreaming of far-right politics in France. URL: <https://doi.org/10.1093/pa/gsae044>.

24. Morao J. C. P. Au bord de la rupture: la Ve République dans une crise terminale ?. Révolution Permanente. URL:

<https://www.revolutionpermanente.fr/Au-bord-de-la-rupture-la-Ve-Republique-dans-une-crise-terminale> (дата звернення: 17.04.2026).

25. O'Carroll L. Disinformation networks 'flooded' X before EU elections, report says. the Guardian. URL:

<https://www.theguardian.com/world/article/2024/jul/12/disinformation-networks-social-media-x-france-germany-italy-eu-elections> (дата звернення: 14.04.2026).

26. Saint Sernin J. Les groupes parlementaires sous la XVIe législature: le renouveau de la notion de majorité sous la Ve République. URL: <https://doi.org/10.3917/rfdc.137.0099>.

27. Stangler C. The Crisis Engulfing the French Left. The Nation. URL: <https://www.thenation.com/article/world/french-left-split-new-popular-front-melonchon-socialists/> (дата звернення: 14.04.2026).

28. Startin N. Marine Le Pen, the Rassemblement National and breaking the 'glass ceiling'? The 2022 French presidential and parliamentary elections. research gate. URL: <https://doi.org/10.1080/09639489.2022.2138841>.

29. Webster S. W., Abramowitz A. I. The Ideological Foundations of Affective Polarization in the U.S. Electorate. URL: <http://www.stevenwebster.com/affective.pdf>.

Інші джерела (за назвою):

31. 2022 le risque populiste en France. Fondapol. URL: <https://www.fondapol.org/etude/2022-le-risque-populiste-en-france/> (дата звернення: 14.04.2026).

32. Accueil - Pouvoirs, revue française d'études constitutionnelles et politiques. URL: https://revue-pouvoirs.fr/wp-content/uploads/pdfs_articles/163pouvoirs_p55-69_scrutinpartis-2.pdf (дата звернення: 09.04.2026).

33. Accueil Sciences Po. URL: <https://sciencespo.hal.science/hal-03203477/document> (дата звернення: 09.04.2026).

34. Author H. Baromètre d'image du Rassemblement National, édition 2026. Verian Global Homepage. URL: <https://www.veriangroup.com/fr/news-and-insights/barometre-dimage-du-rassemblement-national-edition-2026> (дата звернення: 14.04.2026).

35. Baromètre de la confiance politique. Cevipof. URL: <https://www.sciencespo.fr/cevipof/fr/etudes-enquetes/barometre-confiance-politique/> (дата звернення: 09.04.2026).

36. Can the populist radical-right National Rally win the 2027 French presidential election?. The Loop. URL: <https://theloop.ecpr.eu/national-rally-can-it-win-the-2027-french-presidential-election/> (дата звернення: 14.04.2026).
37. Can the 'Nupes' revive the French left's fortunes?. LSE European Politics. URL: <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2022/05/30/can-the-nupes-revive-the-french-lefts-fortunes/> (дата звернення: 14.04.2026).
38. Commission des sondages (contrôle, interdiction, publication). URL: <http://www.commission-des-sondages.fr> (дата звернення: 14.04.2026).
39. EconStor: Home. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/173654/1/agdi-wp-17-048.pdf> (дата звернення: 09.04.2026).
40. France 24. Turnout low in French mayoral elections seen as key test ahead of 2027 presidential race. URL: <https://www.france24.com/en/france/20260315-turnout-low-french-mayoral-elections-key-test-2027-presidential-race> (дата звернення: 14.04.2026).
41. Four insights on the Major Turmoil for French Democracy. Cevipof. URL: <https://www.sciencespo.fr/cevipof/en/news/4-points-of-view-on-the-cevipof-s-political-trust-barometer/> (дата звернення: 17.04.2026).
42. Fractures françaises 2025 / D. Lamotte та ін. Ipsos. URL: <https://www.ipsos.com/fr-fr/fractures-francaises-2025> (дата звернення: 14.04.2026).
43. France: le parti de Macron change de nom. Anadolu. URL: <https://www.aa.com.tr/fr/politique/france-le-parti-de-macron-change-de-nom/2688158> (дата звернення: 14.04.2026).
44. France's Shifting Constitutional Landscape. Verfassungsblog. URL: <https://verfassungsblog.de/frances-shifting-constitutional-landscape/> (дата звернення: 09.04.2026).
45. France: Political Developments and Data for 2022. Political Data Yearbook. Cambridge Core. URL:

<https://www.cambridge.org/core/journals/political-data-yearbook/article/france-political-developments-and-data-for-2022/B92792737193A5BCE7111EE32D7D3752> (дата звернення: 09.04.2026).

46. France: cracks in the Republic. DHAPress.com. URL: <https://www.dhapress.com/en/news/world/17722> (дата звернення: 14.04.2026).

47. France: the NUPES fiasco and the need for a revolutionary alternative. In Defence of Marxism. URL: <https://marxist.com/france-the-nupes-fiasco-and-the-need-for-a-revolutionary-alternative.htm> (дата звернення: 14.04.2026).

48. French social media use on presidential election 2022. Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/1298587/social-media-use-presidential-election-france/> (дата звернення: 14.04.2026).

49. La rédaction de Mediapart. French local elections: final round results and reactions. URL: <https://www.mediapart.fr/en/journal/france/220326/french-local-elections-final-round-results-and-reactions> (дата звернення: 14.04.2026).

50. La société est-elle polarisée et faudrait-il s'en inquiéter?. Startseite Science Luxembourg. URL: <https://www.science.lu/fr/etat-des-lieux-scientifique/societe-est-elle-polarisee-faudrait-il-sen-inquieter> (дата звернення: 09.04.2026).

51. Le Figaro. Présidentielle: Bardella en pole position, Philippe meilleur espoir du bloc central, Mélenchon résiste... Découvrez le sondage du Figaro. URL: <https://www.lefigaro.fr/politique/presidentielle-bardella-en-pole-position-philippe-meilleur-espoir-du-bloc-central-melenchon-resiste-decouvrez-le-sondage-du-figaro-20260304> (дата звернення: 17.04.2026).

52. Le Monde. France's democratic crisis is showing increasingly alarming symptoms. URL: <https://www.lemonde.fr/en/opinion/article/2025/10/21/france-s-democratic->

[crisis-is-showing-increasingly-alarms-symptoms_6746626_23.html](#) (дата звернення: 17.04.2026).

53. Le Monde. French elections: why the dichotomy between the so-called rural and urban vote is misleading. URL: https://www.lemonde.fr/en/france/article/2024/07/05/french-elections-why-the-dichotomy-between-the-so-called-rural-and-urban-vote-is-misleading_6676810_7.html (дата звернення: 14.04.2026).

54. Le Monde. Marine Le Pen's 2027 presidential rivals adjust their strategies to her legal timetable. URL: https://www.lemonde.fr/en/politics/article/2026/02/13/marine-le-pen-s-2027-presidential-rivals-adjust-their-strategies-to-her-legal-timetable_6750468_5.html (дата звернення: 14.04.2026).

55. Le Monde. Pour la NUPES, un premier anniversaire sous haute tension. URL: https://www.lemonde.fr/politique/article/2023/05/03/pour-la-nupes-un-premier-anniversaire-sous-haute-tension_6171942_823448.html (дата звернення: 14.04.2026).

56. Le Monde. Présidentielle 2022 une réélection au bord de l'abîme. URL: https://www.lemonde.fr/idees/article/2022/04/25/presidentielle-2022-une-reelection-au-bord-de-l-abime_6123582_3232.html (дата звернення: 14.04.2026).

57. Le Rassemblement national à la conquête des municipales de 2026. Fondation Jean-Jaurès. URL: <https://www.jean-jaures.org/publication/le-rassemblement-national-a-la-conquete-des-municipales-de-2026-entre-implantation-locale-et-strategie-nationale/> (дата звернення: 14.04.2026).

58. Manifesto - Patriots.eu. URL: <https://patriots.eu/manifesto/> (дата звернення: 17.04.2026).

59. Media polarization "à la française" ?. Institut Montaigne. URL: <https://www.institutmontaigne.org/publications/media-polarization-la-francaise> (дата звернення: 09.04.2026).

60. Municipales 2026: cartographier la fragmentation électorale. Le Grand Continent. URL: <https://legrandcontinent.eu/fr/2026/03/11/municipales-2026-cartographier-la-fragmentation-electorale-francaise/> (дата звернення: 14.04.2026).

61. Municipales 2026: la carte qui relativise les gains électoraux du RN. Les Echos. URL: <https://www.lesechos.fr/elections/municipales/municipales-2026-le-rn-na-guere-progresse-hors-de-ses-zones-de-force-2221724> (дата звернення: 14.04.2026).

62. Municipales 2026: les cartes pour comprendre la percée du Rassemblement national et de ses alliés. leparisien.fr. URL: <https://www.leparisien.fr/elections/municipales/municipales-2026-deux-cartes-pour-comprendre-la-percee-du-rassemblement-national-et-de-ses-allies-16-03-2026-VTK7MXXKGVAQFO5YPKIY7TRFBY.php> (дата звернення: 14.04.2026).

63. Patterns and Factors of Political Disconnection on Social Media: A Cross-Platform Comparison. DOAJ. URL: <https://doaj.org/article/f49d19bcde9141f389a07a094981a48a> (дата звернення: 14.04.2026).

64. Polarisation politique et radicalisation des débats: la balle aux périphéries ?. Institut Montaigne. URL: <https://www.institutmontaigne.org/expressions/polarisation-politique-et-radicalisation-des-debats-la-balle-aux-peripheries> (дата звернення: 17.04.2026).

65. Pourquoi le Nouveau Front populaire et son programme commun ne sont pas d'« extrême gauche ». The Conversation. URL: <https://theconversation.com/pourquoi-le-nouveau-front-populaire-et-son-programme-commun-ne-sont-pas-d-extreme-gauche-233845> (дата звернення: 14.04.2026).

66. Radical right voting and the new dividing lines of French politics. Agenda Pública. URL: <https://agendapublica.es/noticia/17907/radical-right-voting-and-new-dividing-lines-of-french-politics> (дата звернення: 17.04.2026).

67. Renaissance – Parti politique français. URL: <https://parti-rennaissance.fr/> (дата звернення: 14.04.2026).

68. Research on Populism and Political Polarization in France. research gate. URL: https://www.researchgate.net/publication/373896743_Research_on_Populism_and_Political_Polarization_in_France.

69. Rural areas versus urban areas: are two Frances really at odds at the ballot box?. Sciences Po Grenoble UGA. URL: <https://en.sciencespo-grenoble.fr/blogs/zones-rurales-contre-zones-urbaines-deux-france-sopposent-elles-vraiment-dans-les-urnes> (дата звернення: 14.04.2026).

70. Sans majorité parlementaire, il faut une coalition des partis. Nonfiction.fr. URL: <https://www.nonfiction.fr/article-12541-sans-majorite-parlementaire-il-faut-une-coalition-des-partis.htm> (дата звернення: 17.04.2026).

71. Sondage: Jordan Bardella remporterait la présidentielle 2027 quel que soit son adversaire. Public Sénat. URL: <https://www.publicsenat.fr/actualites/politique/sondage-jordan-bardella-remporterait-la-presidentielle-2027-quel-que-soit-son-adversaire> (дата звернення: 14.04.2026).

72. Sondage présidentielle 2027: Bardella donné loin devant Philippe, Glucksmann et Mélenchon au coude-à-coude. leparisien.fr. URL: <https://www.leparisien.fr/elections/presidentielle/election-presidentielle-2027-chute-de-philippe-glucksmann-ou-melenchon-face-a-bardella-au-second-tour-selon-un-sondage-02-11-2025-NGRTRYEBHJHHRII4GXI7VFQWVU.php> (дата звернення: 14.04.2026).

73. The NUPES (New Popular Ecological and Social Union) A historic alliance in France for the 2022 legislative elections. Global Green News. URL: <https://globalgreen.news/en/the-nupes-new-popular-ecological-and-social-union-a-historic-alliance-in-france-for-the-2022-legislative-elections/> (дата звернення: 14.04.2026).

74. The beginning of the end of tripartition? European elections and social inequalities in France, 1994-2024. WID - World Inequality Database. URL: <https://wid.world/news-article/the-beginning-of-the-end-of-tripartition-european-elections-and-social-inequalities-in-france-1994-2024/> (дата звернення: 09.04.2026).

75. Une fatigue démocratique ?. Centre d'études européennes et de politique comparée. URL: <https://www.sciencespo.fr/centre-etudes-europeennes/fr/actualites/une-fatigue-democratique/> (дата звернення: 17.04.2026).

76. Visualization of the new political-media landscape in France. Fondation Descartes. URL: <https://www.fondationdescartes.org/en/2020/11/visualization-of-the-new-political-media-landscape-in-france/> (дата звернення: 14.04.2026).

77. Welt. Frankreich: Macrons Partei benennt sich in „Renaissance“ um. URL: <https://www.welt.de/politik/ausland/article238579709/Frankreich-Macrons-Partei-benennt-sich-in-Renaissance-um.html> (дата звернення: 14.04.2026).

78. Політична криза у Франції: і опоненти, і колишні союзники змушують Макрона піти у відставку. Mind.ua. URL: <https://mind.ua/news/20295711-politichna-kriza-u-franciyi-i-oponenti-i-kolishni-soyuzniki-zmushuyut-makrona-piti-u-vidstavku> (дата звернення: 14.04.2026).

